

FILM FILIPA BAJONA

KAMERDYNER

MIŁOŚĆ WOJNA ZBRODNIA

W KINACH OD 21 WRZEŚNIA

MATERIAŁY DYDAKTYCZNE
DLA NAUCZYCIELA

GLÓWNY SPONSOR FILMU

GLÓWNY WIECERAS FILMU

WSPARCIE

WSPARCIE

WSPARCIE

WSPARCIE

WSPARCIE

WSPARCIE

WSPARCIE

WSPARCIE

WSPARCIE

WSPARCIE

WSPARCIE

WSPARCIE

WSPARCIE

WSPARCIE

WSPARCIE

WSPARCIE

WSPARCIE

WSPARCIE

WSPARCIE

WSPARCIE

WSPARCIE

WSPARCIE

WSPARCIE

WSPARCIE

WSPARCIE

WSPARCIE

WSPARCIE

WSPARCIE

WSPARCIE

WSPARCIE

WSPARCIE

WSPARCIE

WSPARCIE

WSPARCIE

WSPARCIE

WSPARCIE

WSPARCIE

WSPARCIE

WSPARCIE

WSPARCIE

WSPARCIE

WSPARCIE

WSPARCIE

WSPARCIE

WSPARCIE

nowe
horyzonty
edukacji
filmowej

Szanowni Państwo,

oddajemy w Wasze ręce scenariusze lekcji zainspirowanych dramatem historycznym „Kamerdyner” w reżyserii Filipa Bajona. Zdajemy sobie sprawę, iż wchodzący na ekrany kin film może wywołać ogólnopolską dyskusję na temat skomplikowanej sytuacji na Pomorzu w I połowie XX w. oraz na trwałe zapisać w zbiorowej pamięci tragiczną kartę w dziejach nowożytnej Europy, jaką jest zbrodnia w Lasach Piaśnickich w pobliżu Wejherowa. Jednocześnie cieszymy się, że obraz ma premierę w roku stulecia niepodległości Polski, wpisuje się bowiem w ważne dla młodego pokolenia dyskusje o patriotyzmie, szacunku do bohaterów narodowych, szukaniu autorytetów.

Wstęp o charakterze historycznym krótko i przystępnie przybliży losy mieszkańców Pomorza – od przełomu XIX i XX w., poprzez I wojnę światową, aż do 1939 r. Zamieszczone w dalszej części materiały zostały przygotowane przez doświadczonych nauczycieli oraz metodyków edukacji filmowej z myślą o uczniach szkół ponadpodstawowych, ósmoklasistach oraz ostatnim roczniku gimnazjalistów.

Staraliśmy się pokazać wieloaspektowość obrazu „Kamerdyner”, czyniąc z niego nie tylko narzędzie do edukacji o filmie, lecz także punkt wyjścia do realizacji innych zagadnień zawartych w podstawach programowych języka polskiego, historii, wiedzy o społeczeństwie i wiedzy o kulturze w szkole podstawowej i gimnazjum oraz w szkole średniej. Opracowane przez nas lekcje pozwolą młodzieży pogłębić wiedzę na temat relacji Polaków, Kaszubów i Niemców zamieszkujących tereny Pomorza, ułatwią poznanie skomplikowanych losów bohaterów uwikłanych w wydarzenia zmuszające do dokonywania trudnych wyborów tożsamościowych, politycznych i narodowych, jak również uświadomią odrębność i wspólnotę językową grup etnicznych w Polsce, sytuację mniejszości etnograficznej na terenach uwikłanych w spory oraz prawa mniejszości etnograficznych.

Zapraszamy do kin i życzymy owocnej pracy z uczniami. Mamy nadzieję, że zaproponowane przez nas tematy lekcji staną się punktem wyjścia do ciekawych dyskusji i satysfakcjonujących doświadczeń edukacyjnych.

Film w kinach od 21 września.

Istnieje możliwość zorganizowania pokazów specjalnych dla grup szkolnych. W sprawie rezerwacji prosimy o kontakt z kinem w Państwa mieście. W przypadku jakichkolwiek problemów z organizacją seansu prosimy o kontakt z dystrybutorem:

Bartłomiej Bilski
bartek.bilski@next-film.pl

Cezary Kruszewski
cezary.kruszewski@next-film.pl

Emilia Lorek
emilia.lorek@next-film.pl

KASZUBI – KAMERDYNERZY HISTORII?	
O PRZESZŁOŚCI W KONTEKŚCIE FILMU FILIPA BAJONA	5
Wstęp	5
Kaszubi jako mieszkańcy Pomorza na przełomie XIX i XX w. Ruch młodokaszubski	6
Od wielkiej wojny, przez Wersal i dwudziestolecie do września 1939 r.	7
Tragiczny wymiar II wojny światowej na Pomorzu Gdańskim	9
Podsumowanie	10
Bibliografia	11
MATERIAŁY DYDAKTYCZNE DLA NAUCZYCIELA	12
O języku kaszubskim – odrębność i wspólnota językowa grup etnicznych w Polsce	13
Jednostka w wirze historii. Losy bohaterów „Kamerdynera” w reż. Filipa Bajona i „Przedwiośnia” Stefana Żeromskiego	20
Nowy podział Europy po I wojnie światowej. Wewnętrzne i międzynarodowe uwarunkowania odzyskania niepodległości przez Polskę	25
Kto jest „stąd”, a kto jest „obcy” na Kaszubach? Położenie mniejszości etnograficznej na terenach granicznych – „Kamerdyner” w reż. Filipa Bajona	31
Scenograf i kostiumograf na planie filmowym – kreatorzy przeszłości w „Kamerdynerze” w reż. Filipa Bajona	36
Niemiecka zbrodnia w Piaśnicy	41

dr Piotr Kurpiewski

Kaszubi – kamerdynerzy historii? O przeszłości w kontekście filmu Filipa Bajona

Wstęp

Premiera najnowszego filmu Filipa Bajona to dobra okazja, by przypomnieć zawite dzieje Pomorza Gdańskiego, gdzie od wieków przecinały się drogi Polaków, Niemców i Kaszubów. Akcja Kamerdynera rozciąga się w latach 1900–1945, dlatego warto powrócić do wydarzeń, które miały miejsce na Pomorzu w tym okresie. Bohaterowie ekranowej opowieści Bajona – Kaszubi, Niemcy i Polacy – to obserwatorzy i uczestnicy wielkich dziejowych zmian, które były konsekwencją dwóch okrutnych wojen światowych.

W początkach XX w. region pomorski (Pomorze Gdańskie, Zachodnie, Przednie, Tylne oraz Rugia) w całości należał do ówczesnego Cesarstwa Niemieckiego (II Rzeszy Niemieckiej, istniejącej w latach 1871–1918), a jego terytorium było bardzo zróżnicowane pod względem etnicznym. Na samym tylko Pomorzu Gdańskim współistniały cztery języki: podstawowy państwowy niemiecki i uciskany polski oraz dwa języki regionalne – kaszubski i dolnoniemiecki.

Fotografia z planu filmowego

Kaszubi jako mieszkańcy Pomorza na przełomie XIX i XX w. Ruch młodokaszubski

W kontekście filmu Bajona najważniejsze wydaje się przedstawienie dziejów Kaszubów, którzy jako grupa etnograficzna zamieszkiwali tereny Pomorza Gdańskiego, a ich głównymi zajęciami jako tzw. ludności prostej (chłopskiej) pozostawało rybołówstwo oraz uprawa ziemi. Patrząc z perspektywy kulturowej, Kaszubi przez wieki funkcjonowali na styku kultury polskiej i niemieckiej, wytworząc własny ludowy styl będący wypadkową przenikających się wpływów germańskich i słowiańskich. Do końca XVIII w. nie pojawili się żadni przedstawiciele grupy, którzy by naukowo próbowali określić Kaszubów jako odrębny, w pełni autonomiczny naród. Wiek XIX i okres zaborów Polski miał doprowadzić do swoistej polsko-niemieckiej walki o przynależność etniczną opisywanych mieszkańców Pomorza.

W obliczu zaborów ziem polskich Kaszubi narażeni byli na proces germanizacji, którego instytucjonalne początki obserwuje się od 1837 r. Wtedy to władze Królestwa Pruskiego wydały zarządzenie o obowiązkowym nauczaniu szkolnym wyłącznie w języku niemieckim. Jednak właściwa germanizacja pojawiła się na Pomorzu cztery dekady później wraz z bismarckowskim Kulturkampfem, którego ostrze wymierzone było przede wszystkim w działalność Kościoła katolickiego. Utrwały się wówczas stereotypy Polaka-katolika i Niemca-protestanta. Z perspektywy polskiej i kaszubskiej (zdecydowana większość ówczesnych Kaszubów deklarowała się jako katolicy) Kulturkampf był równoznaczny z procesem germanizacji i dlatego w latach 70. XIX w. pojawili się kaszubscy działacze, którzy nawoływali do opowiedzenia się mieszkańców Pomorza po stronie polskiej. Z pewnością jedną z ważniejszych postaci kaszubskiej inteligencji tamtych lat był Florian Ceynowa (1817–1881), nazwany „budzicielem Kaszub”. Już w 1850 r. opublikował on swoisty manifest zatytułowany „Kaszëbi do Pòlôchów”, w którym podkreślił etniczną odrębność Kaszubów, a w kolejnych latach dał się poznać jako wytrwały piewca kaszubszczyzny i twórca kaszubskiej pisowni. Pisarz uważał, że mieszkańcy Pomorza, przy całej ich kul-

turowej odrębności, powinni współpracować z Polakami przy utrzymywaniu swej tożsamości.

Ceynowa nie został doceniony za życia, jednak jego działalność językoznawcza, piśmiennicza i wydawnicza dała podwaliny pod ruch młodokaszubski, który zaczął funkcjonować na przełomie XIX i XX w. W 1908 r. młodokaszubi z Aleksandrem Majkowskim (1876–1938) na czele założyli czasopismo „Gryf”, a cztery lata później podnieśli rangę swej działalności do statusu instytucjonalnego, tworząc Towarzystwo Młodokaszubów. Zasadniczym celem ruchu było rozwijanie piśmiennictwa poświęconego kulturze i problemom społeczności kaszubskiej, a także włączenie Kaszubów do czynnego przeciwstawiania się niemieckiej polityce germanizacyjnej. Należy jednak unikać uproszczeń związanych z ówczesnym funkcjonowaniem Niemców, Polaków i Kaszubów na Pomorzu. Oczywiście, miała miejsce polityka germanizacji, jednak relacje wspomnianych trzech nacji nie miały wyłącznie czarno-białego charak-

Fotografia z planu filmowego

Fotografia z planu filmowego

teru. Na przykład z inicjatywy niemieckiego historyka kultury materialnej Friedricha Lorentza (1870–1937) w 1907 r. powołano do życia Kaszubskie Towarzystwo Ludoznawcze. Z organizacją wspieraną przez Cesarstwo Niemieckie współpracował również młodokaszub Aleksander Majkowski, co świadczy o wzajemnej wymianie myśli i poglądów na temat pomorskiej społeczności. Patrząc z perspektywy struktur społecznych, wśród Kaszubów żyjących na przełomie XIX i XX w. odsetek przedstawicieli inteligencji (jak Majkowski) był bardzo niski. Przeciętnych mieszkańców Pomorza w przeważającej części nadal można było określić mianem ludności zależnej.

Pewien obraz funkcjonowania Kaszubów na przełomie XIX i XX w. daje film fabularny Ryszarda Bera (1933–2004) „Kaszëbë” z 1970 r. Akcja obrazu, zrealizowanego w zgodzie z ówczesną antyniemiecką polityką historyczną, rozgrywa się w 1892 r. w środowisku kaszubskich rybaków. Zasadniczą oś fabuły pozostają perypetie bezimiennej głównej bohaterki (Hanna Giza) i jej szaleńcza miłość do przybysza Eryka (Marek Lewandowski). Tło dla miłosnej opowieści, utrzymanej w onirycznym tonie, stanowi walka Kaszubów z agresywnymi Niemcami, którzy na każdym kroku próbują zaszkodzić rdzennym Pomorzanom. Abstrahując od jednoznacznej wymowy politycznej „Kaszëbë”, film w interesujący sposób ukazuje życie codzienne pomorskich rybaków przełomu stuleci. Praca na kutrach i przy sieciach, udział w obrzędach i świętach czy wspólne zabawy zostały unaocznione z dużą dozą prawdopodobieństwa, co osiągnięto dzięki wiarygodnej scenografii i przekonującej charakteryzacji mało znanych wykonawców (w obsadzie poza zawodowymi aktorami znaleźli się także kaszubscy naturszczycy). Ważny element filmu stanowi również stylizacja językowa, która wzmacnia historyczny przekaz. Paradokmalne partie „Kaszëbë”, obrazujące ówczesne życie codzienne, to najbardziej wartościowy element filmu Ryszarda Bera.

Od wielkiej wojny, przez Wersal i dwudziestolecie do września 1939 r.

W wyniku wybuchu I wojny światowej (nazywanej wówczas wielką wojną) Kaszubi znaleźli się w nowej sytuacji politycznej. Ich obowiązkiem, jako obywateli Cesarstwa Niemieckiego, był udział w działaniach zbrojnych. Mieszkańcy Pomorza początkowo chętnie wspierali państwo niemieckie, ochoczo włączali się w publiczne zbiórki pieniężne w ramach tzw. pożyczek wojennych i walczyli w szeregach kajzerowskiej armii. Przeciągający się konflikt zbrojny doprowadził jednak do zmiany postawy Kaszubów i w ostatnich latach I wojny światowej znaczną popularnością cieszyły się msze w intencji przegranej Niemiec. Gdy w listopadzie 1918 r. podpisano akt w Compiègne, nie było jeszcze wiadomo, jak potoczą się losy Pomorza i który kraj będzie administrował ziemią po wojnie. Dlatego też Kaszubi postanowili działać i na obrady konferencji

wersalskiej wysłali swoje przedstawicielstwo w osobach Antoniego Abrahama¹ (1869–1923) i Tomasza Rogali (1860–1951), którzy mieli agitować za odrodzoną Polską. Wyprawa obu Kaszubów przeszła do legendy (trudno dziś oddzielić elementy rzeczywiste od mitów narosłych wokół działań kaszubskich emisariuszy) i ostatecznie w wyniku postanowień traktatu wersalskiego to właśnie Polsce przypadła część Pomorza zamieszkała przez ludność kaszubską.

Zwycięstwo okazało się jednak pozorne, ponieważ w latach dwudziestolecia międzywojennego pojawiły się nowe problemy – władze II Rzeczypospolitej z rezerwą odnosiły się do kaszubskich obywateli. Bywali traktowani jak potencjalni sojusznicy Niemiec, nierzadko wysuwano wobec nich oskarżenia o separatyzm, a w początkach II RP nie zezwalano Kaszubom na pracę w administracji publicznej Pomorza czy w tamtejszym systemie edukacji. Z drugiej strony w międzywojennej Polsce Kaszubi mieli zagwarantowaną możliwość rozwoju własnej kultury – funkcjonowało wiele kaszubskich czasopism (m.in. „Gryf”, „Zrzesz Kaszëbskô”), tworzone organizacje (np. Zrzeszenie Regionalne Kaszubów, Kaszëbskô Jednota), których działalność skupiała się na promowaniu szeroko rozumianej „kaszubszczyzny”. Do ważniejszych działaczy, literatów i badaczy kultury kaszubskiej tamtych lat należeli: Aleksander Majkowski, Leon Heyke (1885–1939), Alojzy Budzisz (1874–1934), Stefan Bieszk (1895–1964), Bernard Sychta (1907–1982) oraz Jan Trepczyk (1907–1989).

W wyniku postanowień wersalskich społeczność kaszubska została podzielona i zamieszkała w trzech różnych organizmach państwowych. Największa część Kaszubów stała się obywatelami Polski, ale przedstawiciele grupy można było również spotkać w powojennych Niemczech (Republika Weimarska, od 1933 roku – III Rzesza) i w Wolnym Mieście Gdańsku. Wśród Kaszubów osiadłych w państwie niemieckim zauważyć można było regres kaszubskości, podobna sytuacja miała miejsce na terenach Wolnego Miasta Gdańska.

W II RP Kaszubi nadal zajmowali się rybołówstwem oraz uprawą roli, choć pewna część społeczności znalazła również zatrudnienie w miastach (od prostych robotników po urzędników średniego szczebla administracji publicznej). Z pewnością rdzenni mieszkańcy Pomorza zyskali w Polsce większy wpływ na pielęgnowanie własnej tradycji (choć bywały z tym problemy, o których wspomniano wyżej), mieli też większe możliwości społecznego awansu. Faktem pozostaje także, iż w dwudziestoleciu międzywojennym zdecydowana większość Kaszubów przyjęła ostatecznie polską rację narodową.

Okres między wojnami światowymi został sportretowany w uhonorowanej ważnymi nagrodami ekranizacji powieści Güntera Grassa „Blaszany bębenek” (1979) w reżyserii Volkera Schlöndorffa. Niemiecki film w niebanalny sposób kreślił wizję dziejów Niemców, Polaków i Kaszubów zamieszkujących Wolne Miasto Gdańsk, a połowa akcji opowieści rozgrywała się w realiach dwudziestolecia międzywojennego². Uwagę zwraca rozmowa Niemca Alfreda Matzeratha (Mario Adorf) z Kaszubem Janem Brońskim (Daniel Olbrychski):

„JB: My, Kaszubi, byliśmy tu od zawsze. Na długo przed Polakami i oczywiście na długo przed wami, Niemcami.

AM: Zwietrzałe frazesy, Janie. Teraz najważniejszy jest pokój. Niemcy, Polacy, Kaszubi będą żyć ze sobą w pokoju”.

Niestety, to właśnie słowa wypowiedane przez filmowego Alfreda około 1918 r. w ciągu następnych 20 lat miały się okazać pustym frazesem, co dobitnie pokazywały dalsze losy bohaterów

¹ Bazyli Miotke, jeden z głównych bohaterów „Kamerdynera”, to postać posiadająca wiele cech Antoniego Abrahama. W filmie Miotke zostaje określony „królem Kaszubów” – tak w rzeczywistości nazywano Abrahama. Widoczne jest również fizyczne podobieństwo filmowego bohatera do autentycznej postaci. W rolę Miotke wcielił się Janusz Gajos.

² W początkach dwudziestolecia międzywojennego rozgrywa się również akcja filmu „Miasto z morza” (2009) w reżyserii Andrzeja Kotkowskiego. W ekranowej opowieści pojawia się istotny wątek kaszubski.

„Błaszanego bębenka”. W kontekście kaszubskim w ekranizacji powieści Grassa Kaszubi zostali pokazani jako społeczność obecna w Wolnym Mieście Gdańsku, jednak zdominowana przez Niemców. Wracając do słów ekranowego Jana Brońskiego – symbolika filmu podpowiada, że Kaszubi to ludność na stałe wrośnięta w pomorską ziemię. Rama „Błaszanego bębenka” pokazywała tę samą postać Kaszubki – Anny Brońskiej-Koljaczek (Tina Engel/Berta Drews), która trwała w tym samym miejscu bez względu na polityczne okoliczności. Na początku opowieści kobieta była poddaną Cesarstwa Niemieckiego, a w końcowych partiach filmu (1945 r.) nie uciekała wraz z Niemcami, tylko zostawała u siebie – na Kaszubach³. Warto zacytować jej słowa: „Jedźcie tam, gdzie będzie wam lepiej. Tylko babcia zostanie tutaj, bo Kaszubi się nie przenoszą. Zawsze zostają, żeby inni mogli ich uderzyć po głowie, ponieważ nie są ani prawdziwymi Polakami, ani Niemcami, co to zawsze chcą dokładnie wiedzieć, co jest co”.

Tragiczny wymiar II wojny światowej na Pomorzu Gdańskim

Po przegranej przez Polskę w 1939 r. kampanii wrześniowej i wchłonięciu II RP przez hitlerowskie Niemcy oraz komunistyczny Związek Sowiecki Pomorze zostało bezpośrednio wcielone do III Rzeszy. Mieszkańców terytorium pozbawiono jakiegokolwiek możliwości posługiwania się językiem polskim, a z przestrzeni publicznej usunięto wszelkie przejawy polskości. Pomorze było pierwszym regionem, w którym Niemcy dopuścili się masowych zbrodni na ludności cywilnej. Od września 1939 r. do kwietnia 1940 r. w Lasach Piaśnickich koło Wejherowa i w Lesie Szpęgawskim niedaleko Starogardu Gdańskiego Niemcy wymordowali łącznie 17 000–21 000 osób. Zbrodni dokonano w ramach akcji wymierzonej w przedstawicieli polskiej inteligencji i elit politycznych, a także osoby umyślowo chore – uznawane za społecznie nieprzydatne z punktu widzenia nazistowskiego prawodawstwa. Masowe egzekucje przeprowadzili członkowie tzw. Selbstschutzu, czyli paramilitarnej organizacji grupującej osoby należące w II RP do niemieckiej mniejszości narodowej.

Przykład mordu na ludności na Pomorzu

[Źródło: Muzeum Piśmiennictwa i Muzyki Kaszubsko-Pomorskiej w Wejherowie]

Ważną kwestią pozostaje sprawa podpisywania volkslisty (niemieckiej listy narodowościowej) przez członków kaszubskiej społeczności. Ludność włączonego do Rzeszy Pomorza została postawiona przed dramatycznym wyborem – podpisanie listy lub uznanie przez władze państwowe za „wroga Niemiec”, co mogło skutkować wysyłką do obozu koncentracyjnego KL Stutthof lub innymi dotkliwymi represjami. Ostatecznie do końca 1944 r. volkslistę podpisało niespełna milion mieszkańców Pomorza – głównie z powodu strachu przed prześladowaniami

³ W innej ekranizacji powieści Güntera Grassa – „Wróżbach kumaka” (2005) w reżyserii Roberta Glińskiego – podobną funkcję pełniła postać Erny Brakup (Dorothea Walda), która jak Anna Brońska-Koljaczek w 1945 r. zdecydowała się zostać w Gdańsku mimo szykan ze strony Rosjan i osiedlających się po wojnie Polaków.

(m.in. obawiano się powtórzenia mordów dokonywanych przez Niemców na przełomie lat 1939 i 1940). Skutkiem podpisania listy był obowiązek służby mężczyzn w armii III Rzeszy. Szacuje się, że do wojska niemieckiego trafiło w ten sposób kilkadziesiąt tysięcy Kaszubów.

Podczas II wojny światowej na Pomorzu funkcjonował polski ruch oporu. W 1939 r. utworzono Tajną Organizację Wojskową Gryf Kaszubski, przekształconą w 1941 r. w TOW Gryf Pomorski. W okresie największego rozwoju w działaniach pomorskiej partyzantki brało udział około 20 000 osób.

Po 1945 r. nowe komunistyczne władze Polski uznały Kaszubów za element niepewny, a wielu przesiedleńców napływających m.in. z Kresów Wschodnich postrzegało mieszkańców Pomorza jako Niemców. Przez cały okres istnienia PRL kolejne rządy z rezerwą odnosiły się do działań Kaszubów, choć zezwalano na kultywowanie wielowiekowych tradycji. Działalność organizacji kaszubskich była ściśle kontrolowana, m.in. przez Służbę Bezpieczeństwa. Symbolem opresyjności systemu komunistycznej władzy wobec Kaszubów pozostaje fakt zakazu używania sformułowania „język kaszubski”. W Polsce Ludowej dopuszczalnymi określeniami były „dialekt kaszubski”, „gwara kaszubska” lub „mowa kaszubska” – według oficjalnego stanowiska ówczesnie rządzących złożenie „język kaszubski” miało świadczyć o separatystycznych tendencjach mieszkańców Pomorza.

Podsumowanie

Wchodzący na ekrany kin „Kamerdyner” Filipa Bajona może wywołać ogólnopolską dyskusję na temat skomplikowanych dziejów Pomorza w I połowie XX w. Istnieje także duża szansa, że film sprawi, iż w zbiorowej pamięci zapisze się tragiczne doświadczenie związane z pisańską zbrodnią. To ważny element, ponieważ w ogólnopolskiej świadomości czasy II wojny światowej są postrzegane przede wszystkim z perspektywy wydarzeń, wokół których narosło немало narodowych mitów – przefiltrowanych na dodatek przez fikcjonalizujące przeszłość zabiegi literackie, filmowe czy teatralne. Z lat wojny w zbiorowej pamięci funkcjonują dziś przede wszystkim takie miejsca i wydarzenia jak np.: obrona Westerplatte, zbrodnia katyńska, Powstanie Warszawskie czy działalność polskiego ruchu oporu na ziemiach okupowanych. Na tym tle realistyczne przypomnienie o mordzie w Lasach Piańskich i sytuacji mieszkańców ziem wcielonych do Rzeszy nabiera dodatkowej wartości.

Warto również zwrócić uwagę na wieloznaczność tytułu filmu Filipa Bajona. Według definicji zawartej w „Uniwersalnym słowniku języka polskiego” pochodzące z języka niemieckiego słowo „Kammerdiner” oznacza: „starszego lokaja mającego nadzór nad porządkami w mieszkaniu i podawaniem do stołu; osobistego lokaja⁴”. Patrząc z perspektywy ekranowej opowieści, obserwujemy tytułowego Kaszuba Mateusza Krola (Sebastian Fabijański), uwikłanego w nieakceptowany przez otoczenie romans z Niemką Maritą von Krauss (Marianna Zydek). Gdy spojrzeć jednak ogólniej na problemy przedstawione w filmie, pojawia się pytanie: którą z przedstawionych akcji metaforycznie możemy określić mianem kamerdynera? Polaków, Kaszubów? Film pokazuje, że w zależności od dziejowego momentu każdy naród może zostać sprowadzony do roli służącego. I nawet jeżeli jest to zaufana osoba, nierzadko mająca dostęp do różnych tajemnic, to w ostatecznym rozrachunku jej zdanie nie ma większego znaczenia. W okresie II wojny światowej i krótko po niej widoczne to było na gruncie tzw. wielkiej polityki. O losach wojny i późniejszym ładzie pojałtańskim ostatecznie zadecydowały jednostki, a milionowe narody, postawione przed faktem dokonanym, nie miały możliwości współdecydowania o własnym losie. Nie jest to zbyt optymistyczna konstatacja, ale historia wielokrotnie pokazała, że warunki dyktują zwycięzcy. A nie zawsze są to pozytywne postacie.

⁴ Dubisz S. (red.), „Uniwersalny słownik języka polskiego”, t. 2: K-O, Warszawa 2003, s. 23.

Antoni Abraham oraz ekranowy Bazyli Miotke (Janusz Gajos)

[Źródło: Muzeum Miasta Gdyni (A. Abraham), fotos z planu filmowego (J. Gajos)]

Bibliografia

1. Dołowy N., „Kaszubi z Pomorza”, Gdynia 2010.
2. „Kaszubi, druga wojna światowa. O czym nie wiemy”, <http://magazynkaszuby.pl/2017/09/kaszubi-druga-wojna-swiatowa-o-czym-nie-wiemy/> [dostęp: 14.08.2018].
3. <http://www.kaszubi.pl/> [dostęp: 14.08.2018].
4. Obracht-Prondzyński C., „Kaszubi. Między dyskryminacją a regionalną podmiotowością”, Gdańsk 2002.
5. Ostrowska R., Trojanowska I., „Bedeker kaszubski”, Gdańsk 1974.
6. Dubisz S. (red.), „Uniwersalny słownik języka polskiego”, t. 2: K–O, Warszawa 2003.
7. Szymikowski D., „Internetowy podręcznik historii Kaszubów”, <http://kaszebsko.com/historia.html> [dostęp: 14.08.2018].

MATERIAŁY DYDAKTYCZNE DLA NAUCZYCIELA

FILM | „Kamerdyner”
Polska 2018, 145 min

reżyseria: Filip Bajon
scenariusz: Mirosław Piepka, Michał S. Pruski, Marek Klat
zdjęcia: Łukasz Gutt
muzyka: Antoni Komasa-Łazarkiewicz
montaż: Milena Fiedler

obsada: Sebastian Fabijański, Anna Radwan, Janusz Gajos, Marianna Zydek,
Adam Woronowicz, Tomasz Ziętek, Sławomir Orzechowski, Diana Zamojska, Borys Szyc,
Łukasz Simlat, Marcel Sabat, Kamilla Baar-Kochańska, Daniel Olbrychski, Marcin Kwaśny,
Janusz Chabior, Maciej Marczewski

Fotografia z planu filmowego

8 klasa szkoły podstawowej i 3 klasa gimnazjum**język polski**

O języku kaszubskim - odrębność i wspólnota językowa grup etnicznych w Polsce

Czas trwania lekcji

2 × 45 min

Cele lekcji

Podczas lekcji uczeń:

- kształtuje i doskonali umiejętność analizy i interpretacji filmu;
- wyróżnia środowiskowe i regionalne różnicowanie języka;
- rozumie pojęcia gwara i dialekt;
- wskazuje rodzaje dialektów na terenie Polski;
- poznaje cechy języka kaszubskiego;
- wskazuje cechy dialektalne zamieszkiwanego obszaru.

Metody i formy pracy

Podczas lekcji nauczyciel wykorzystuje następujące metody i formy pracy z uczniem:

- praca z tekstem kultury (film);
- burza mózgów;
- dyskusja;
- heureka;
- pogadanka;
- praca w grupach, w parach i z klasą.

Środki dydaktyczne

Podczas lekcji nauczyciel wykorzystuje następujące środki dydaktyczne:

- film „Kamerdyner”;
- karty pracy;
- serwis www.kaszubskidladzieci.pl;
- komputer + projektor lub tablica multimedialna.

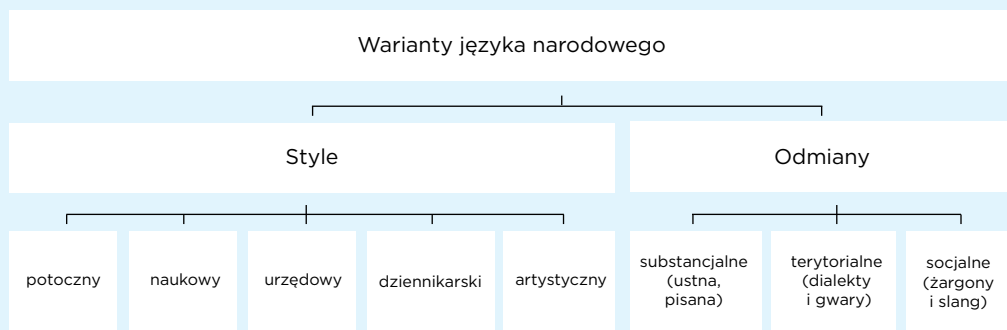
Przygotowanie do lekcji

Lekcję należy przeprowadzić po obejrzeniu filmu „Kamerdyner” w reż. Filipa Bajona.

PRZEBIEG LEKCJI

Wprowadzenie

Nauczyciel dzieli uczniów na pięć grup i rozdaje karty pracy nr 1. Uczniowie zapoznają się z fragmentami tekstów, następnie liderzy odczytują je na głos. Prowadzący pyta, co różni podane teksty. Uczniowie powinni zauważyć, że zostały one napisane odmiennym stylem i językiem. W ten sposób nauczyciel wprowadza uczniów w zagadnienie zróżnicowania współczesnego języka polskiego. Poprzez krótką pogadankę i schemat rysowany na tablicy nauczyciel objaśnia, że istnieją różne warianty języka narodowego, a mianowicie: style i odmiany.

Na tym etapie edukacji uczniowie powinni już znać pojęcie stylu językowego, którego najprostszą definicja brzmi: „sposób formułowania myśli w mowie i piśmie”. Nauczyciel prosi o przypomnienie podstawowych stylów językowych i wskazanie ich w podanych fragmentach tekstów. Następnie prowadzący prosi uczniów o przypomnienie rodzajów i cech odmian języka i rozpoznanie w rozdanych próbkach tekstów przykładów odmiany ustnej. Warto wspomnieć, że odmiany są przekładalne i mogą się zastępować – to, co przekazuje się głosem, można przekazać pismem, a żargon, przynajmniej do pewnego stopnia zastąpić językiem ogólnym. Style nie mają tej właściwości.

Realizacja tematu

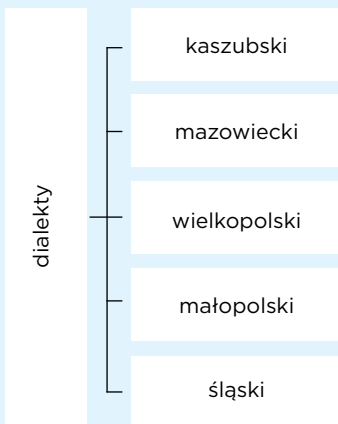
Nauczyciel pyta uczniów, czy dostrzegli zróżnicowanie języka w filmie „Kamerdyner”. Uczniowie powinni wskazać Bazylego Miotkę, który posługuje się językiem kaszubskim.

Prowadzący informuje uczniów o celu lekcji, jakim jest zapoznanie się z terytorialnym zróżnicowaniem współczesnej polszczyzny, a zwłaszcza z podstawowymi cechami języka kaszubskiego. Uczniowie zapisują temat lekcji.

Nauczyciel pyta, czy znane są uczniom pojęcia: gwara i dialekt. Prosi o wskazanie podobieństw i różnic między tymi terminami. Ważne jest, by uczniowie zauważyli, iż zarówno gwara, jak i dialekt, odnoszą się do mowy ludności z terenów wiejskich, ale pojęcie gwary jest węższe niż dialektu. Każda wieś może mieć swoją gwarę, a kilka gwar tworzy dialekt. Związek ten można zilustrować w postaci diagramu.

Nauczyciel pyta uczniów, czy potrafiliby wskazać dialekty funkcjonujące we współczesnym języku polskim. Nazwy dialektów zapisuje w formie schematu na tablicy. Ich rozmieszczenie w Polsce pokazuje na mapie (https://pl.wikipedia.org/wiki/Dialekty_j%C4%99zyka_polskiego#/media/File:Polska-dialekty.png).

[Aotearoa/Wikipedia (CC-BY-SA-3.0)]

Nauczyciel wyjaśnia, że tym, co odróżnia dialekty są cechy fonetyczne, związane z wymową słów (fonetyka międzywyrazowa), mazurzenie oraz leksyka, czyli słownictwo. Tłumaczy terminy:

- fonetyka międzywyrazowa – udźwięcznienie lub ubezdźwięcznienie, polegające na odmiennym zachowaniu się wygłosu wyrazu przed nagłosem następnego wyrazu, które powinno być uczniom znane, np.: ubezdźwięczniająca: sad rośnie [sat rośnie] lub udźwięczniająca: brat ojca [brad ojca];
- mazurzenie – uproszczenie trzech szeregów spółgłoskowych: s, z, c, dz – sz, ż, cz, dż – ś, ź, ć, dź przez redukcję jednego z nich: sz, ż, cz, dż w s, z, c, dz, stąd np.: syja zamiast szyja i capka zamiast czapka.

Nauczyciel rozdaje wybranym na początku lekcji grupom karty pracy nr 2 z cechami poszczególnych dialektów do analizy. Wśród charakteryzowanych dialektów jest język kaszubski, na którego cechach należy skoncentrować się najbardziej.

Prowadzący prezentuje materiał dostępny pod adresem www.kaszubskidladzieci.pl. Składa się on z sześciu krótkich lekcji, podczas których uczniowie poznają podstawowe informacje na temat Kaszub, a przede wszystkim słuchają języka kaszubskiego. Lekcja pierwsza przedstawia

położenie, flagę i herb Kaszub. Druga – pozwala poznać kaszubskie określenia relacji rodzinnych (mama, tata, brat, siostra, ciocia, wujek etc.). Lekcja trzecia przenosi do kaszubskiej szkoły, czwarta mówi o dziecięcych zainteresowaniach i zabawach, a piąta – o przyrodzie Kaszub. Ostatnia lekcja dotyczy zwyczajów i obrzędów. Wszystkie informacje podane są w bardzo przystępny sposób. Materiał dodatkowo wzbogacony jest o ćwiczenia, które można zadać jako pracę domową, by dodatkowo rozbudzić w uczniach zainteresowanie językiem i kulturą kaszubską.

Nauczyciel rozdaje karty pracy nr 3 z kaszubskimi przysłowiami, prosząc, by uczniowie w parach intuicyjne objaśnili ich znaczenia w języku polskim. W razie trudności prowadzący objaśnia właściwe znaczenia.

- Dobre słowo otwiera serce.
- Dobry koń bez bata jedzie, ale widzieć go musi.
- Siebie w słońcu stawiamy, a innych w cieniu.
- Kaszub ma twardą mowę, ale miękkie serce.
- Pieniądze nikogo nie zbawią.
- Koń ma duży łeb, niech się martwi.
- Gdzie kołédnicy chodzą, tam diabły nie zaszkodzą.
- Trzeba drzewo naginać póki jest młode.
- Na wojnie ludzie się nie rodzą, lecz umierają.
- Nie mów, zanim nie zobaczysz.
- Ciepły luty, kwiecień lodem skutą.
- Ile głów, tyle zdań.
- Gdy przylatują łabędzie, ciepło będzie.
- I wilk zadał sobie fatygę, gdy szedł po owcę.
- Lepszy koniec z bólu niż ból bez końca.

Podsumowanie tematu

Nauczyciel przypomina pojęcia, które pojawiły się podczas realizacji tematu: warianty, style, odmiany, gwara, dialekt, rodzaje dialektów, fonetyka międzywyrazowa i mazurzenie, cechy języka kaszubskiego.

Przy tej okazji można też wprowadzić pojęcie dialektyzacji, czyli „upodabniania wypowiedzi do cech określonego dialektu” oraz porozmawiać z uczniami, w jakim celu reżyser filmu zastosował taki zabieg. Uczniowie powinni zauważyć, że chciał w ten sposób oddać regionalny koloryt języka kaszubskiego i wiernie odwzorować realia historyczne omawianego okresu.

Lekcję warto zamknąć dyskusją. Co uczniowie sądzą na temat gwar i dialektów? Czy należy je pielęgnować?

Zadanie domowe (do wyboru):

- Napisz krótką wypowiedź zawierającą cechy języka kaszubskiego lub innego dialektu charakterystycznego dla obszaru, w którym mieszkasz.
- Napisz wiersz lub krótki tekst prozatorski o Kaszubach lub miejscowości, z której pochodzisz.

O autorze:

dr Adrian Szary – nauczyciel języka polskiego w VI LO im. Jana Kochanowskiego w Radomiu, wykładowca UTH oraz instruktor warsztatów literackich w SCM „Arka”, pisarz, autor 14 książek, redaktor 10 antologii i wielu artykułów naukowych z zakresu literatury oraz nauki o języku.

KARTA PRACY NR 1

GRUPA A

Tekst 1

- O, część Baśka!
- No witam. Co tam? Płacimy rachunekzki?
- Ano tak, chyba sobie trochę postoiimy. Kurde, wiesz, mam dzisiaj chyba jakiś pechowy dzień! (...)

GRUPA B

Tekst 2

Oto wyłania się z ciemności ziemia,
Oto nastaje pierwszy dzień stworzenia.
Już światła świtu srebrzą się na rosie,
już tchnienie Pana górą się unosi. (...)

GRUPA C

Tekst 3

Rozporządzenie określa wymagania bezpieczeństwa i higieny pracy przy obsłudze bydła, koni, trzody chlewnej, owiec i zwierząt futerkowych, zwanych dalej „zwierzętami”. (...)

GRUPA D

Tekst 4

Tekst, który jest makroznakiem zorganizowanym całościowo, i słowo – znak są wobec siebie ekwiwalentne – w tym sensie, że tekst można „zwinąć” w słowo. (...)

GRUPA E

Tekst 5

Zjadłi chléb cążkò sã zarôbiô. (Zjedzony chleb ciężko odrabiać).
Kaszubskie przysłowie.

[Źródła: Bartmiński J., Niebrzegowska-Bartmińska S., „Tekstologia”, Warszawa 2009; Bartmiński J. (red.), „Współczesny język polski”, Lublin 2001]

KARTA PRACY NR 2

GRUPA A

Dialekt wielkopolski:

- brak mazurzenia;
- udźwięczniająca fonetyka międzywyrazowa;
- wąska wymowa samogłosek nosowych: *wszyrǫdzie* ogpol. *wszędzie*.

GRUPA B

Dialekt śląski:

- mazurzenie;
- udźwięczniająca fonetyka międzywyrazowa
- szeroka wymowa -ę, np.: *widza ta lampa* zamiast *widzę tę lampę*.

GRUPA C

Dialekt małopolski:

- udźwięczniająca fonetyka międzywyrazowa;
- mazurzenie;
- przechodzenie wygłosowego -ch w -k, np.: *dak* ogpol. *dach*;
- rozpowszechnienie pierwszej końcówki liczby mnogiej -wa; np.: *niesiewa* ogpol. *niesiemy*.

GRUPA D

Dialekt mazowiecki:

- specyficzna wymowa spółgłosek miękkich w nagłosie: *bjały* ogpol. *biały*;
- mazurzenie;
- ubezdźwięczniająca fonetyka międzywyrazowa;
- zlanie się y z i, np.: *lodi* ogpol. *lody*.

GRUPA E

Dialekt kaszubski:

- archaizmy, np.: *skarnia* ogpol. *skroń*;
- stwardnienie szeregu spółgłosek: ś, ź, ć, dź, np.: *jesc* ogpol. *jeść*;
- powstawanie na miejsce samogłosek i, y, u tzw szwa, np.: *dim* ogpol. *dym*;
- ubezdźwięczniająca fonetyka międzywyrazowa;
- brak mazurzenia;
- rzeczownikowy przyrostek -yszek, np.: *kamyszek*;
- usuwanie -e w bezkońcówkowych formach rzeczowników: *domk* ogpol. *domek*.

KARTA PRACY NR 3

Zadanie: objaśnijcie w parach znaczenie poniższych przysłów kaszubskich.

- Bělné słowò òtmikò serce.
- Dobri kórń bez batuga jidze, ale widzec òn gò mùszi.
- Sebie w stuńcu stòwiómě, a jin,szèch w cėni.
- Kaszėba mò cwiardą mòwã, ale mitczé serce.
- Dėtczi nikògò nie zbawią.
- Kórń mò wikszì łep, niech sã jiscy.
- Dze gwioźdzczi chòdzã, tam diòblė nie zaszkòdzã.
- Trzeba drzewò dżãc, pòczi je młodé.
- Na wojnie lėdze sã nie rodzã, le dżinã.
- Nie gadòj, jaż ùdrzisz.
- Gromicznik ciepłi, wòjcechòwi zėmny.
- Kòzdi grónk mò swój tónk.
- Czej kòłpė lecã, bãdze ceptò.
- I wilk dòł so òrãdz, jak szedł za òwcã.
- Lepszi kùnc z bólã, jak ból bez kùncã.

[Źródło: <http://szkola.interklasa.pl/f019/strona/pol/przyslowia.html>]

Fotografia z planu filmowego

szkoła ponadpodstawowa

język polski

Jednostka w wirze historii. Losy bohaterów „Kamerdynera” w reż. Filipa Bajona i „Przedwiośnia” Stefana Żeromskiego

Czas trwania lekcji

2 × 45 min

Cele lekcji

Podczas lekcji uczeń:

- odczytuje literackie i pozaliterackie teksty kultury, stosując kod właściwy dla danej dziedziny sztuki;
- poznaje konteksty historyczne losów bohaterów filmu i powieści;
- charakteryzuje społeczne i polityczne realia życia bohaterów;
- dostrzega wpływ polityki i historii na losy jednostek;
- doskonali umiejętność analizy i interpretacji dzieła filmowego.

Metody i formy pracy

Podczas lekcji nauczyciel wykorzystuje następujące metody i formy pracy z uczniem:

- praca z tekstami kultury (film, powieść);
- miniwykład;
- dyskusja;
- karty pracy;
- praca indywidualna, w grupach i z klasą.

Środki dydaktyczne

Podczas lekcji nauczyciel wykorzystuje następujące środki dydaktyczne:

- film „Kamerdyner”;
- karty pracy.

Przygotowanie do lekcji

Lekcję należy przeprowadzić po obejrzeniu filmu „Kamerdyner” w reż. Filipa Bajona i omówieniu „Przedwiośnia” Stefana Żeromskiego (lub fragmentów powieści).

PRZEBIEG LEKCJI 1

Wprowadzenie

Nauczyciel prosi uczniów o swobodne wypowiedzi na temat filmu (w razie potrzeby zadaje pytania, m.in. czego uczniowie dowiedzieli się nowego na temat historii Polski, czy coś ich zaskoczyło, czy coś było niezrozumiałe, co im się podobało, co wzbudziło ich zaciekawienie, jak odebrali film). Zwraca uwagę na oryginalność kontekstu historycznego filmowych zdarzeń – film podejmuje wątki sytuacji Kaszubów i skomplikowanych relacji niemiecko-polsko-kaszubskich w pierwszej połowie XX w. Porządkuje wydarzenia według istotnych dat:

- **1914 r.** – wybuch I wojny światowej;
- **1918 r.** – zakończenie I wojny światowej i odzyskanie przez Polskę niepodległości;
- **1919 r.** – podpisanie traktatu wersalskiego;
- **1933 r.** – dojście Hitlera do władzy;
- **1934 r.** – noc długich noży;
- **1939 r.** – wybuch II wojny światowej (1940 r. – zbrodnia w Piaśnicy);
- **1945 r.** – wkroczenie Armii Czerwonej.

Nauczyciel podaje temat lekcji.

Realizacja tematu

Nauczyciel prosi uczniów o omówienie kreacji głównego bohatera filmu. Uczniowie ustalają tożsamość Mateusza Krola, a następnie dokonują zwięzłej charakterystyki, określając jego zdolności, zainteresowania, pragnienia i cele. Problematiczna może okazać się relacja bohatera z przyrodnią siostrą Maritą – warto zaproponować spojrzenie na tę relację jako metaforę związków między przedstawicielami społeczności kaszubskiej i pruskiej (niemieckiej).

Prowadzący rozdaje uczniom kartę pracy nr 1. Uczniowie uzupełniają tabelę – wymieniają podobne wydarzenia w życiu Mateusza Krola i Cezarego Baryki.

Uczniowie formułują wspólnie wnioski (np. bohaterowie wychowują się w zróżnicowanych etnicznie środowiskach, na różne sposoby i w różnych momentach tracą matkę, kluczową postacią jest dla nich ojciec, w życie bohaterów wkracza historia w podobnych, ważnych dla jednostkowego rozwoju momentach, analogiczny pomysł uczynienia bohatera „równieśnikiem” XX stulecia).

Podsumowanie tematu

Nauczyciel zapowiada rozwinięcie tematu na kolejnej lekcji.

Fotografia z planu filmowego

PRZEBIEG LEKCJI 2

Wprowadzenie

Nauczyciel pyta uczniów, z czym kojarzy im się polityka, w jakim stopniu sami są nią zainteresowani, na ile, ich zdaniem, polityka wpływa na ich własne życie. Proponuje przyjrzenie się w tym kontekście bohaterom filmu Filipa Bajona i powieści Stefana Żeromskiego.

Realizacja tematu

Nauczyciel zapowiada pracę w grupach i rozdaje karty pracy nr 2. Po upływie wyznaczonego czasu przedstawiciele grup prezentują efekty swojej pracy.

Podsumowanie tematu

Nauczyciel inicjuje dyskusję, pytając, czy można uciec przed historią. Uczniowie samodzielnie formułują wnioski. Prowadzący zadaje pracę domową. Praca powinna liczyć ok. 300 słów. Warto zaproponować, aby uczennice weszły w rolę bohatera, a uczniowie – bohaterek.

Zadanie domowe:

Napisz kartkę z pamiętnika wybranego bohatera (bohaterki) filmu lub powieści, która będzie relacjonować moment, gdy historia wkroczyła w jego (jej) życie.

O autorze:

Jolanta Manthey – nauczycielka języka polskiego w I LO im. M. Kopernika w Gdańsku, opiekun szkolnego koła DKF, współautorka programu klasy artystycznej, prelegentka w projekcie NHEF, liderka Filмотeki Szkolnej, współautorka podręcznika do języka polskiego dla liceum (Operon), publikacji metodycznych i scenariuszy lekcji.

Fotografia z planu filmowego

KARTA PRACY NR 1

Zadanie: uzupełnij tabelę.

Historia	Wydarzenia w życiu Mateusza Krola	Wydarzenia w życiu Cezarego Baryki	Wnioski
1900			
1914			
1917/1918			
1920			
1934			
1939			
1945			

KARTA PRACY NR 2

GRUPA I

Przedstawcie życie codzienne w pałacu von Kraussów. Scharakteryzujcie zwiąże jego mieszkańców i relacje między nimi.

- Jak oceniacie rodzinę von Kraussów?
- Jakie emocje mogą wywołać jej przedstawiciele?
- Co jest ważne dla Hermanna von Kraussa?

Przedstawcie związłą charakterystykę Bazylego Miotke.

- Co jest dla niego ważne?
- Jaki jest jego stosunek do mieszkańców pałacu?
- Na czym polega jego zaangażowanie polityczne?
- W jaki sposób przedstawiono relację mieszkańcy pałacu–Kaszubi?

GRUPA II

Przedstawcie życie codzienne Baryków do wybuchu wojny.

Scharakteryzujcie zwiąże członków rodziny i relacje między nimi.

- Jak oceniacie rodzinę Cezarego?
- Jakie emocje wywołać mogą jej przedstawiciele?
- Co jest ważne dla Seweryna Baryki? Na czym polega jego zaangażowanie polityczne?
- Co jest ważne dla Cezarego? Na czym polega jego zaangażowanie polityczne?

GRUPA III

Przedstawcie związłą charakterystykę Gerdy i Marity von Krauss oraz żony Bazylego.

- Co jest dla nich ważne?
- Jaki jest ich stosunek do rzeczywistości społeczno-politycznej?
- Co można powiedzieć o ich celach, świecie wartości?

GRUPA IV

Przedstawcie charakterystykę matki Cezarego oraz Karoliny Szarłatowiczówny.

- Jaki jest ich stosunek do rzeczywistości społeczno-politycznej?
- Co można powiedzieć o ich celach, świecie wartości?

GRUPA V

Przedstawcie charakterystykę Mateusza i Kurta.

- Jaki jest ich wzajemny stosunek i co go determinuje?
- Jaki jest ich stosunek do rzeczywistości społeczno-politycznej?
- Co można powiedzieć o ich celach, świecie wartości?

GRUPA VI

Ustalcie, w jaki sposób polityka (historia) wpływa na losy bohaterów filmu (członków rodziny von Kraussów, rodziny Miotke, Mateusza) i bohaterów powieści (Seweryna i jego żony, Cezarego, Karoliny).

- Na ile poziom zaangażowania w kwestie polityki różnicuje jej wpływ na te losy?

szkoła ponadpodstawowa

historia

Nowy podział Europy po I wojnie światowej. Wewnętrzne i międzynarodowe uwarunkowania odzyskania niepodległości przez Polskę

Czas trwania lekcji

45 min

Cele lekcji

Podczas lekcji uczeń:

- poznaje najważniejsze postanowienia zawarte w traktacie wersalskim;
- poznaje przyczyny odzyskania niepodległości przez Polskę;
- doskonali umiejętność pracy z mapą;
- doskonali umiejętność pracy z karykaturą;
- doskonali umiejętność pracy z tekstem źródłowym;
- rozwija umiejętność myślenia przyczynowo-skutkowego.

Metody i formy pracy

Podczas lekcji nauczyciel wykorzystuje następujące metody i formy pracy z uczniem:

- praca z tekstem kultury (film);
- pogadanka;
- praca z karykaturą;
- praca z mapą;
- praca z tekstem źródłowym;
- dyskusja;
- praca indywidualna, w grupach i z klasą.

Środki dydaktyczne

Podczas lekcji nauczyciel wykorzystuje następujące środki dydaktyczne:

- film „Kamerdyner”;
- mapy;
- karykatury polityczne;
- prezentacja multimedialna;
- komputer z dostępem do internetu i głośnikami + projektor lub tablica multimedialna;
- tekst źródłowy;
- karta pracy.

Przygotowanie do lekcji

Lekcję należy przeprowadzić po obejrzeniu filmu „Kamerdyner” w reż. Filipa Bajona. Przed projekcją nauczyciel prosi uczniów, aby zwrócili uwagę na odniesienia w narracji do wydarzeń historycznych z okresu I wojny światowej. Przed zajęciami nauczyciel drukuje załączniki nr 1–3 oraz karty pracy.

PRZEBIEG LEKCJI

Wprowadzenie

Nauczyciel podaje temat lekcji, a następnie pokazuje uczniom mapę w humorystyczny sposób przedstawiającą Europę w pierwszym roku I wojny światowej (załącznik nr 1). Prosi uczniów, aby zidentyfikowali przedstawione na niej państwa i wytłumaczyli, dlaczego zostały one narysowane w taki sposób (np. kraje neutralne tylko przyglądają się walce, natomiast państwa centralne atakują Rosję i Francję, ponieważ pierwsze wypowiedziały im wojnę, Polacy walczą po stronie trójprzymierza, Niemcy walczą na dwa fronty; warto w tym miejscu przypomnieć koncepcję i realizację planu Alfreda von Schlieffena). Zwraca uwagę, że Włochy zilustrowano z opuszczoną bronią – prosi uczniów, by spróbowali wyjaśnić, czym jest to spowodowane. Kończąc wprowadzenie do lekcji, nauczyciel pokazuje karykaturę Wilhelma II (załącznik nr 2) i prosi uczniów o jej interpretację. Pyta, czy pojawia się ona w filmie „Kamerdyner”.

Realizacja tematu

Nauczyciel zapisuje na tablicy datę 11 listopada 1918 r. i pyta uczniów, co się wówczas wydarzyło. Przypomina polityczną działalność Józefa Piłsudskiego, Romana Dmowskiego oraz Ignacego Paderewskiego w czasie I wojny światowej, a także okoliczności przystąpienia USA do wojny. Następnie analizuje wspólnie z klasą 14-punktowy plan prezydenta Thomasa Woodrowa Wilsona (załącznik nr 3), zwracając szczególną uwagę na treść punktu 13.

Nauczyciel wyświetla prezentację poświęconą konferencji pokojowej w Paryżu (<http://scholaris.pl/resources/run/id/72164>). Po omówieniu najważniejszych postanowień realizuje ćwiczenie C z mapą Europy po I wojnie światowej (aby przejść do ćwiczenia, należy kliknąć zakładkę z literą C w prawym górnym rogu prezentacji).

Nauczyciel omawia mapę przedstawiającą europejskie straty terytorialne Niemiec (https://pl.wikipedia.org/wiki/Traktat_wersalski#/media/File:German_losses_after_WWI.svg), następnie rozdaje uczniom mapę Europy po I wojnie światowej (karta pracy). Uczniowie zaznaczają te państwa, które w wyniku postanowień traktatu wersalskiego uzyskały niepodległość. Nauczyciel prosi uczniów, aby spróbowali wymienić skutki utraty terytorium przez państwa trójprzymierza i Rosję. Prowadzący przypomina postanowienia pozostałych traktatów pokojowych kończących I wojnę światową i prosi uczniów, aby porównali zawartość orędzia Wilsona z postanowieniami konferencji wersalskiej.

Nauczyciel przedstawia skład polskiej delegacji obecnej na obradach konferencji wersalskiej oraz jej cele. Przypomina filmowego Bazylego Miotke, postać wzorowaną na osobie Antoniego Abrahama.

Prowadzący odtwarza animację na s. 7 prezentacji (<http://scholaris.pl/resources/run/id/53098>) poświęconą decyzjom wielkiej czwórki w sprawie granic Polski (należy kliknąć ikonę z odwróconym trójkątem w prawym górnym rogu prezentacji, a następnie wybrać 7).

Nauczyciel przypomina scenę z filmu, w której pruski szlachcic Hermann von Krauss w wyniku postanowień traktatu wersalskiego traci ziemię na rzecz Rzeczypospolitej. Pyta uczniów, jaki był jego stosunek do odradzającej się Polski.

Prowadzący przechodzi do mapy na s. 10 otworzonej prezentacji. Wyświetla legendę (należy kliknąć ikonę z literą L), a następnie wraz z uczniami analizuje mapę. Nauczyciel zarysowuje problem roszczeń wysuwanych przez mniejszości narodowe zamieszkujące II RP, po czym przedstawia postanowienia tzw. małego traktatu wersalskiego.

Fotografia z planu filmowego

Prowadzący zauważa, że Polacy starali się na różne sposoby odzyskać niepodległość. Inicjuje dyskusję, pytając, czy odzyskanie niepodległości to zasługa działań Polaków, czy też korzystnej sytuacji międzynarodowej. Nauczyciel dzieli tablicę na pół i odpowiednio zapisuje przywoływane przez uczniów czynniki i wydarzenia historyczne, np. rewolucja w Rosji, porażka Niemiec i Austro-Węgier, rozpad Austro-Węgier, wzrost nastrojów komunistycznych w Niemczech (warto tu przypomnieć scenę, w której pruska szlachta mówi o Leninie, czerwonych flagach i rewolucji w Berlinie), podpisanie traktatu wersalskiego, plan Wilsona, efekty pracy u podstaw, patriotyzm, walka militarna Polaków po obu stronach konfliktu, działalność Piłsudskiego, Dmowskiego i Paderewskiego.

Podsumowanie tematu

Nauczyciel podsumowuje dyskusję. Przypomina scenę z filmu, w której Hermann von Krauss prorokuje, że Polska będzie istnieć „10, 15, góra 20 lat”. Cytuje słowa Ferdinanda Focha o postanowieniach konferencji wersalskiej: „To nie jest pokój, lecz zawieszenie broni na 20 lat”. Wykazuje, że zmiany geopolityczne, jakie zaszły na mapie Europy po I wojnie światowej, w tym odrodzenie się Polski, nie zostały zaakceptowane przez wszystkie mocarstwa.

Zadanie domowe:

Od niepodległości do niepodległości. Porównaj w formie eseju międzynarodowe uwarunkowania odzyskania przez Polskę niepodległości w 1918 i 1989 roku.

O autorze:

dr Bartłomiej Janicki – historyk, nauczyciel, autor książek, artykułów i scenariuszy lekcji poświęconych problematyce dydaktyki historii i komiksom historycznym, trener szkoleń poświęconych IT w edukacji i nauce programowania, członek grupy Superbelfrzy RP.

ZAŁĄCZNIK NR 1

„Europejska bijatyka 1914”

[Źródło: <https://www.iwm.org.uk/history/how-the-world-went-to-war-in-1914>]

ZAŁĄCZNIK NR 2

Wilhelm II połykający świat (napis u dołu: Żarłok. Za twardy)

[Źródło: <http://www.worldwaritems.com>]

ZAŁĄCZNIK NR 3

Czternaście punktów Wilsona

1. Porozumienia pokojowe będą jawnie zawierane, nie będzie już porozumień tajnych. Dyplomacja ma działać jawnie i publicznie.
2. Całkowita wolność żeglugi na morzach, poza wodami terytorialnymi, zarówno w czasie pokoju, jak i w czasie wojny, poza przypadkami, kiedy morza te będą zamknięte całkowicie lub częściowo przez działania międzynarodowe, mające na celu wykonanie międzynarodowych porozumień.
3. Zniesienie barier gospodarczych i ustalenie warunków handlu równych dla wszystkich narodów akceptujących pokój i stowarzyszonych dla jego utrzymania.
4. Wzajemna wymiana wystarczających gwarancji, tak aby zbrojenia narodowe zostały zredukowane do minimum.
5. Rozstrzygnięcie sporów kolonialnych w atmosferze swobodnej, otwartej i całkowicie bezstronnej, ale przestrzegając zasady, że interesy ludności zainteresowanej mają równą wagę co interesy Rządów.
6. Ewakuacja wszystkich rosyjskich terytoriów i uregulowanie stosunków z Rosją, Rosja ma prawo do samookreślenia swojego ustroju politycznego.
7. Belgia musi być ewakuowana i stać się w pełni suwerennym krajem.
8. Terytorium francuskie zostanie uwolnione i odbudowane. Alzacja i Lotaryngia mają powrócić do Francji.
9. Korekta granicy włoskiej, wzdłuż linii narodowościowej.
10. Stworzenie możliwości autonomicznego rozwoju narodom Austro-Węgier.
11. Rumunia, Serbia i Czarnogóra odzyskają utracone w czasie wojny terytoria, Serbii zostanie przyznany wolny dostęp do morza, stosunki między różnymi państwami bałkańskimi muszą być oparte na przyjacielskich porozumieniach, uwzględniających linie podziału wspólnot i narodowości.
12. Ludności tureckiej Imperium Osmańskiego zapewniona zostanie suwerenność i bezpieczeństwo, innym narodom zamieszkującym Imperium przysługuje prawo do bezpieczeństwa i rozwoju, oraz autonomii. Dardanele zostaną otwarte dla okrętów i statków handlowych, zabezpieczone gwarancją międzynarodową.
13. Stworzenie niepodległego państwa polskiego na terytoriach zamieszkałych przez ludność bezsprzecznie polską, z wolnym dostępem do morza, niepodległością polityczną, gospodarczą, integralność terytoriów tego państwa powinna być zagwarantowana przez konwencję międzynarodową.
14. Stworzenie Ligi Narodów, której celem będzie zapewnienie gwarancji niepodległości politycznej oraz integralności terytorialnej wszystkich państw

[Źródło: https://pl.wikipedia.org/wiki/Czterna%C5%9Bcie_punkt%C3%B3w_Wilsona]

KARTA PRACY

Granice państw w Europie po I wojnie światowej

Zadanie: zaznacz na mapie te państwa, które w wyniku postanowień traktatu wersalskiego uzyskały niepodległość.

[Źródło: <http://www.worldwaritem.com>]

szkoła ponadpodstawowa

wiedza o społeczeństwie

Kto jest „stąd”, a kto jest „obcy” na Kaszubach? Położenie mniejszości etnograficznej na terenach granicznych – „Kamerdyner” w reż. Filipa Bajona

Czas trwania lekcji

45 min

Cele lekcji

Podczas lekcji uczeń:

- poznaje pojęcie mniejszości etnograficznej;
- poznaje podstawowe prawa mniejszości etnograficznej;
- wyjaśnia na podstawie filmu, dlaczego zamieszkiwanie terenów granicznych jest trudne dla mniejszości etnograficznej;
- podaje przykłady wpływów, jakie mają na siebie narody na mniejszości etnograficznej.

Metody i formy pracy

Podczas lekcji nauczyciel wykorzystuje następujące metody i formy pracy z uczniem:

- praca z tekstem kultury (film);
- pogadanka;
- praca z materiałami źródłowymi;
- praca indywidualna, w grupach i z klasą.

Środki dydaktyczne

Podczas lekcji nauczyciel wykorzystuje następujące środki dydaktyczne:

- film „Kamerdyner”;
- prezentacja multimedialna;
- komputer z dostępem do internetu i głośnikami + projektor lub tablica multimedialna;
- karty pracy.

Przygotowanie do lekcji

Lekcję należy przeprowadzić po obejrzeniu filmu „Kamerdyner” w reż. Filipa Bajona. Przed zajęciami nauczyciel przygotowuje prostą prezentację (propozycje slajdów w załączniku).

PRZEBIEG LEKCJI

Wprowadzenie

Nauczyciel podaje temat lekcji. Upewnia się, czy uczniowie pamiętają, gdzie toczyła się akcja (pod Gdańskiem, na Kaszubach) i kiedy (zaczyna się przed I wojną światową, kończy w 1945 r.). Przypomina, że tłem fabuły filmu są napięcia między Kaszubami, Niemcami i Polakami, w kontekście zmieniającej się sytuacji politycznej w I połowie XX w. Zapowiada, że celem tej lekcji jest jednak zwrócenie uwagi na współczesną sytuację tej i innych mniejszości etnograficznych i przysługujące im prawa ze względu na swoją odrębność.

Realizacja tematu

Odwołując się do fabuły filmu i pierwszego slajdu prezentacji (załącznik), nauczyciel omawia cechy każdej grupy etnograficznej. Przy okazji warto zauważyć, że kultura i tradycja Kaszubów nie jest szeroko ukazana w filmie – z wyjątkiem języka, kilkakrotnie podkreślanego obszaru (bliskość Gdańska, bliskość plaży) oraz świadomości przynależności do grupy (wyrażonej postacią graną przez Janusza Gajosa, który uznawany jest za miejscowego lidera).

Nauczyciel zachęca uczniów, by zastanowili się, jak może wpływać na grupę etnograficzną to, że zamieszkuje tereny sporne (wnioski warto zaprezentować na drugim slajdzie prezentacji). Uczniowie powinni zauważyć, że z jednej strony bliskość narodów wzmacnia grupę poprzez ciągłe podkreślanie ich inności, a z drugiej osłabia, bo członkowie grupy często są namawiani do asymilacji lub wybrania jednego z ukształtowanych narodów. Warto w tym miejscu nawiązywać do filmu – postać grana przez Janusza Gajosa ma swoje odrębne zdanie zarówno w sporze z Polakiem, jak i z Niemcem.

Prowadzący podkreśla, że położenie i sytuacja Kaszubów są podobne do położenia i sytuacji innych mniejszości etnograficznych (Ślązaków, Mazurów) żyjących na terenach, do których rościły sobie prawa dwa narody.

Nauczyciel prezentuje slajd (załącznik), na którym zapisane są słowa kluczowe. Prosi, by z ich pomocą uczniowie nazwali relacje, jakie mogły i mogą występować wśród grup i narodów na terenach spornych. Ważne jest, by uczniowie umieli uzasadnić, dlaczego uważają, że taka relacja może istnieć.

Prowadzący wyświetla slajd z czterema materiałami (załącznik) i rozdaje karty pracy:

- przykładowa strona z Wikipedii w języku kaszubskim;
- strona egzaminu maturalnego;
- logo radia Kaszebe;
- tekst z lokalnej gazety;
- dwujęzyczny znak drogowy.

Prosi, by na ich podstawie uczniowie określili, jakie prawa mają obecnie Kaszubi w Polsce. Pierwszy materiał powinien uzmysłowić uczniom, że Kaszubi mają prawo do posługiwania się własnym językiem, co jest wykorzystywane przez nich w inicjatywach tak złożonych jak własna wersja Wikipedii. Organizowanie egzaminu maturalnego ze znajomości języka kaszubskiego to znak, że państwo polskie szanuje odrębność etnograficzną Kaszubów. Logo radia to jeszcze jeden dowód na zaangażowanie członków mniejszości. Tekst z lokalnej gazety jest napisany w języku polskim. Mówi jednak o sporach wewnętrznych wśród Kaszubów. Niektórzy z nich chcą podniesienia statusu do mniejszości narodowej. Niezależnie od tego, jak oceniany jest taki postulat, można stwierdzić, że istnieje pełna swoboda wypowiedzi i głoszenia haseł dotyczących swojej grupy. Dwujęzyczny znak drogowy stanowi kolejny dowód na uznanie regionu kaszubskiego za odrębny.

Podsumowanie tematu

Nauczyciel przypomina uczniom, że film Filipa Bajona był przyczynkiem do rozważań na temat sytuacji mniejszości etnograficznej na terenach uwikłanych w spory. Taka sytuacja nie sprzyja pokojowemu i harmonijnemu rozwojowi i grozi napięciami.

Zadanie domowe:

Zastanów się i napisz, na ile prawa przyznane Kaszubom mogą pomóc w usunięciu negatywnych relacji, o których była mowa we wcześniejszych częściach lekcji.

O autorze:

Jacek Staniszewski – nauczyciel historii i WOS, dyrektor Szkoły Podstawowej Akademii Dobrej Edukacji w Warszawie, współprowadzi stronę doklasy.pl i podcast Edugatki, entuzjasta nowych technologii w edukacji, członek grupy Superbelrzy RP.

ZAŁĄCZNIK

- Propozycja slajdu 1

Mniejszość etnograficzna - co łączy ludzi

- Obszar geograficzny
- Świadomość przynależności do grupy
- Wspólne cechy:
 - kultura
 - język
 - tradycja

- Propozycja slajdu 2

lekceważenie		zauwanie
	niepewność	
szacunek	tęsknota	nienawiść
Polacy	Kaszubi	Niemcy

- Propozycja slajdu 3

KARTA PRACY

Zadanie: ustal na podstawie poniższych materiałów prawa Kaszubów w Polsce.

http://www.kaszubski.pl

Film

Film jest wizualnym dokładem złożonym z dowolnie dużej serii następujących po se obrazów, które w sposób doznanié rónsznoté é bezstónkównoscé. Termin "film" póchódó ód **anielszczégo** słowa na fotograficzná blówiázká, jakó béta pierwsim wóznym medium do jich zapisawanié i distribucji.

Pierszé filmé twórzóné w XIX-im stólatim béhé czórno-bióhé é bez zwiákú. Ód negó czasu we filmówi technice mióó plac zaché pókrok. Wikszosc filmów, jaczé pówstáwajá na zóczájkú XXI-gó stólató je farwnó é ze zwiákówná stegná.

Kaszébizna w filmie

[edycjé | edycjé zdrojé]

Kaszébizná i kaszébiská tematiká mózna béto widzec w rédzi filmów, w ósobliwóscé w taczich dokazach, jak:

- **Kaszébé** (1970);
- **Remus** (1987);
- **Testament** (2006);
- **Miasto z morza** (2008);
- **Kamerdyner** (2017).

Co rokú w **gminie Zukówó** réchtówný je **Festiwal Kaszébickich Filmów**.

Artikél 12. óst. 1 pód b) **Europejszi Kóóóé Regionalnéch abó Miédszónówných Jázéków** (óó **kaszébickégo jázéká** wózný ód 1 czerwińca 2009 rokó) tikó sá m. jin. réchtównó filmówóh nádpisów pó kaszébiskú i rozwiájanié przelóžéńkóv.

Kategorjéjé: Film

Kamera 67

GAZETA KASZUBSKA

Stróná ...

[Miejsca](#) |
 [Komentarze i opinie](#) |
 [Podróże z GK](#) |
 [Rodno i Zemia](#) |
 [Kultura](#) |
 [Sport](#) |
 [MotoGK](#) |
 [Twój Styl](#) |
 [Kontakt](#)

POLECANY: Wiadomości morskie | Zdjęcie Tygodnia | Technologie | **NASZE PATRONATY** | Praca i biznes | Najł Góché | Historia | Nasze Kaszuby | NA SYGNALE

Kaszubi chcą więcej przywilejów?

 Lubus 360 11 użytkowników lubi to: Wyprzedź swoich znajomych.

25 stycznia 2012r. | Drukuj

Stowarzyszenie Kaszébiskó Jednota chce uznania Kaszubów za mniejszość etniczną. Inicjatywę tę nagłaśnia Artur Jabłónski z Komisji Wspólnej Rządu i Mniejszości Narodowych i Etnicznych. Jednak działacze ZK-P mówią, że nie popierają tego postulatu.

NAJNOWSZE ARTYKUŁY

Na koniec sierpnia kino letnie w Łęboroku

Finisáž wystáwy „Sieró Góóni-plac Kaszubski i jégó mieszkácy w ódawnéj fotografji” już 23 sierpnia w kartuskim Muzeum

KASZUBI DOTARLI NA JASNA GÓRÉ – BYŁO O NICH GŁÓŚNO

Rytówiska Kóóéj Óreszynowa zapraszá jutro na V Piknik Óreszynowy

[Źródła: <https://csb.wikipedia.org/wiki/Film>, <http://www.gazetakaszubska.pl/24590/kaszubi-chca-wiecej-przywilejow>]

Pisanie własnego tekstu (20 pkt)

Temat 1. Jakie wartości w życiu są najważniejsze? Na podstawie analizy i interpretacji wierszy *Rozpół w sobie głód jistnieniô* Bożeny Ugowskiej i *Ni mómě czasu* Ewy Warmowskiej porównaj poglądy autorek.

Bożena Ugowska

Rozpół w sobie głód jistnieniô

Serce młode są szātoli
Głodné swiata i człowieka
Ni mó czasu na mészlenié
Na rojítwā, na mōdlenié
Niespókójné je w swójim někù
Niecerplëwé, bō chòc tēli czasu bëło
Jesz le dërch je na pòczatkù
Droga coròz wēżi le cygnie
Ale chłosecy krëjamnotā
Kòzdim zòkrātā pòcygò
Chòcbě czeka tam le przepadniô
Przëstón dëszo ùdrączonô
Przëzdrzë są na to co mijòsz
Mòże wrócëc cë tąd przinǰde
Jakùz tej drogā rozpòznòsz
Co òpówiész ò swójim żëcym
Czej wëzéròsz tegò co mdze
Útczë czasā cëchò chwilā
Co cë dzëń niese w dórënkù
Mòże nigdë są nie zdarzëc
takò żałosc i płacz teskny
takò redosc, smiëch i szczescë
takò wòlnosc ùpragnionô
takò miłosc ta jedinô

[Źródła: https://cke.gov.pl/images/_EGZAMIN_MATURALNY_OD_2015/Arkusze_egzaminacyjne/2013/kaszubski_PR.pdf, https://www.odsluchane.eu/radio/radio_kaszebe, <http://gazetakatartuska.pl/przedkw-tablice-w-jezyku-kaszubskim-na-drogach,a232j>]

szkoła ponadpodstawowa

wiedza o kulturze

Scenograf i kostiumograf na planie filmowym – kreatorzy przeszłości w „Kamerdynerze” w reż. Filipa Bajona

Czas trwania lekcji

45 min

Cele lekcji

Podczas lekcji uczeń:

- poznaje specyfikę zawodów filmowych (scenograf, kostiumograf);
- analizuje funkcje scenografii i kostiumów w filmie;
- utrzuła definicję filmu historycznego;
- poznaje termin film epicki.

Metody i formy pracy

Podczas lekcji nauczyciel wykorzystuje następujące metody i formy pracy z uczniem:

- lekcja odwrócona;
- mapa myśli;
- praca z tekstem;
- praca z materiałami audiowizualnymi;
- burza mózgów;
- praca indywidualna, w grupach i w parach.

Środki dydaktyczne

Podczas lekcji nauczyciel wykorzystuje następujące środki dydaktyczne:

- film „Kamerdyner”;
- komputer z dostępem do internetu i głośnikami + projektor lub tablica multimedialna;
- karty pracy.

Przygotowanie do lekcji

Lekcję należy przeprowadzić po obejrzeniu filmu „Kamerdyner” w reż. Filipa Bajona. Przed projekcją nauczyciel prosi uczniów, żeby przyjrzeni się uważnie elementom scenografii oraz kostiumom. Po obejrzeniu filmu prowadzący rozdaje uczniom kartę pracy nr 1 – jako pracę domową przed planowanymi zajęciami.

PRZEBIEG LEKCJI

Wprowadzenie

Nauczyciel rozpoczyna lekcję od swobodnej rozmowy. Pyta uczniów, jak oceniają scenografię i kostiumy w filmie „Kamerdyner”. Pracę domową wykorzystuje jako wprowadzenie i po jej omówieniu podaje uczniom temat lekcji.

Realizacja tematu

Nauczyciel rozdaje karty pracy nr 2. Uczniowie dopisują swoje propozycje funkcji scenografii, np. wprowadza w epokę, kreuje „klimat” filmu, stanowi tło akcji, stanowi element akcji.

Prowadzący zapowiada pracę w parach i rozdaje karty pracy nr 3. Uczniowie zapoznają się z podanym fragmentem książki Allana Starskiego i Ireny Stanisławskiej i odpowiadają na zadane pytanie. Zanim uczniowie przystąpią do pracy, warto krótko przedstawić sylwetkę Allana Starskiego, posiłkując się np. artykułem z Wikipedii (https://pl.wikipedia.org/wiki/Allan_Starski).

Po upływie ustalonego czasu (5 min) nauczyciel prosi wybrane pary o przedstawienie swoich odpowiedzi. Pyta, czy „Kamerdyner” jest filmem historycznym, i prosi uczniów o uzasadnienie wypowiedzi. Zwraca uwagę na postaci i wydarzenia historyczne, które pojawiają się w filmie.

W celu uzupełnienia informacji o cechach gatunkowych i formalnych filmu (a także pokazania fragmentów scenografii) nauczyciel wyświetla udostępniony przez dystrybutora materiał z planu filmowego: https://www.youtube.com/watch?v=rg2q33_fu0Q.

Po projekcji nauczyciel pyta uczniów, czy rozumieją termin film epicki, o którym wspomina Sebastian Fabijański. W przypadku trudności z odpowiedziami wyświetla definicję autorstwa Iwony Kolasińskiej ze „Słownika filmu” (<http://www.akademiapolskiegofilmu.pl/pl/historia-polskiego-filmu/artykuly/epicki-film/290>): typ opowieści filmowej, najczęściej o tematyce historycznej, poświęconej wydarzeniom lub postaciom historycznym, mitologicznym lub biblijnym (zwykle starotestamentowym). Odznacza się złożonym przebiegiem narracji, wielowątkową fabułą spektakularną widowiskowością i rozmachem inscenizacyjnym.

Prowadzący pyta, czy „rozmach inscenizacyjny” można osiągać tylko za pomocą scenografii i rekwizytów, naprowadzając w ten sposób uczniów na drugie zagadnienie lekcji, czyli kostium. Prowadzący rozdaje lub wyświetla na tablicy multimedialnej kartę pracy nr 4. Wyjaśnia, że są to oryginalne projekty kostiumów wykonane przez Izabelę Stronias, jedną z kostiumografek pracujących przy filmie „Kamerdyner”. Uczniowie mają za zadanie przypomnieć sobie, którzy aktorzy grali w pokazanych strojach i w których momentach fabuły. Po ustaleniu nazwisk aktorów i umiejscowieniu pokazanych kadrów w akcji filmu nauczyciel pyta, jakie role odgrywa kostium w filmie. Zachęca uczniów, aby wykorzystali swoje doświadczenie z odbiorem innych tekstów kultury, np. spektakli teatralnych i literatury. Przewidywane odpowiedzi to: charakteryzuje postać, dopełnia scenografię i współgra z nią, wprowadza w epokę, nadaje dodatkowe znaczenie i konteksty i inne.

Podsumowanie tematu

Nauczyciel prosi uczniów o wnioski potwierdzające tezę zawartą w temacie.

Zadanie domowe (do wyboru):

- Przygotuj projekt kostiumu dla bohatera ulubionej powieści. Napisz krótkie uzasadnienie wyboru.
- Wykonaj fotografię lokacji (miejsca), która mogłaby zagrać w adaptacji twojej ulubionej powieści. Przygotuj krótkie uzasadnienie propozycji.

O autorze:

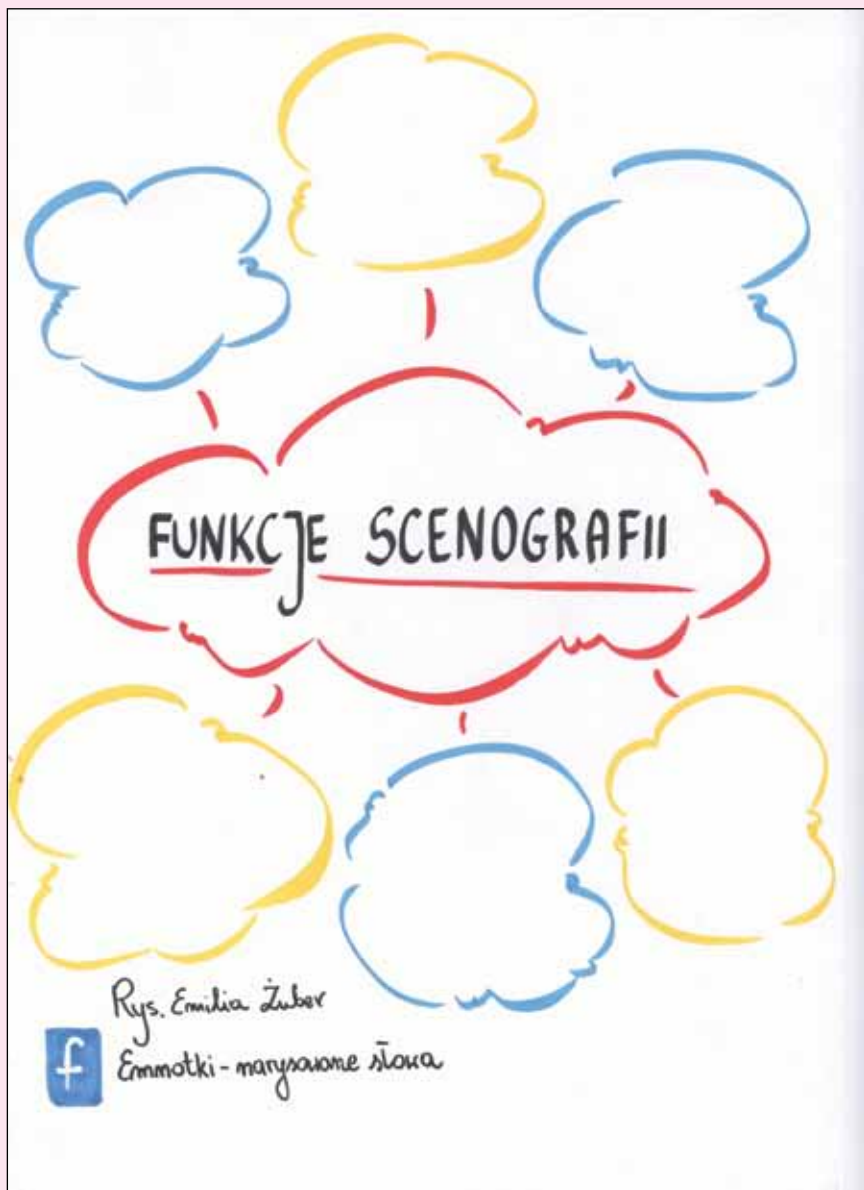
Anna Równy – koordynatorka merytoryczna NHEF, doktorantka UG, n-I konsultant MSCDN, trenerka edukacji filmowej, liderka FilMOTEKI Szkolnej, wiceprzewodnicząca Prezydium Komitetu Głównego Olimpiady Wiedzy o Filmie i Komunikacji Społecznej, autorka podręcznika do języka polskiego „Ponad słowami”, scenariuszy lekcji i artykułów o tematyce filmoznawczej, członkini grupy Superbelfrzy RP.

KARTA PRACY NR 1

Zadanie: wysłuchaj audycji radiowej „Czwórki” (05:31 min; <https://www.polskieradio.pl/10/481/Artykul/915097,Scenograf-musi-miec-otwarta-glowe>) i odpowiedz na poniższe pytania.

1. Co wiąże się z pojęciem scenografii?
2. Jakie etapy w pracy scenografa można wyróżnić?
3. Na scenografię których filmów zwrócił uwagę Andrzej Albin? Wymień tytuły.

KARTA PRACY NR 2

[Źródło: facebook.com/emmotki]

KARTA PRACY NR 3

Zadanie: przeczytaj tekst i odpowiedz, jaką rolę odgrywa w filmie historycznym scenografia. Odwołaj się do wypowiedzi Allana Starskiego i filmu „Kamerdyner”.

Dokumentacja historyczna

W rozmowach reżysera, operatora i scenografa niezwykle ważną rolę odgrywa dokumentacja historyczna. Bez niej nie da się nakręcić filmu historycznego, który musi być osadzony w konkretnych, sprawdzonych realiach. Ekipa scenograficzna gromadzi referencje, czyli informacje dotyczące epoki i miejsc, w których toczy się akcja filmu, występujących w filmie rekwizytów i mebli (...).

Kiedyś, przygotowując dokumentację, korzystaliśmy głównie z pomocy konsultantów historycznych, natomiast w tej chwili, gdy jest możliwość wyszukiwania informacji w internecie – z reguły szukamy sami. Niemniej jednak, często korzystam z usług specjalnie w tym celu zatrudnionego researchera, czyli osoby zajmującej się zbieraniem informacji na konkretny, zadany temat.

Dokumentacja historyczna to jedno z podstawowych narzędzi pracy scenografa. Rzetelnie przeprowadzona pokazuje prawdę o interesującym nas okresie, a równocześnie jest inspiracją w plastycznych poszukiwaniach, które zbudują atmosferę filmu. (...)

Zbieranie dokumentacji historycznej jest ogromną pracą. Dokumentacja nie może być powierzchowna, encyklopedyczna. Potrzebne są bardziej precyzyjne informacje, których „z marszu” często nie są w stanie dostarczyć nawet konsultanci historyczni. Jeśli spytam ich: „Tramwaj o jakim numerze jeździł w 1943 roku ulicą Marszałkowską”, nie powinienem się łudzić, że natychmiast otrzymam odpowiedź. Aby na takie szczegółowe pytania dotyczące codziennego życia odpowiedzieć, trzeba przedrzeć się przez szereg dokumentacji, zapisów, notatek. A takich pytań są dziesiątki!

[Źródło: Starski A., Stanisławska I., „Scenografia”, Wyd. Wojciech Marzec, Warszawa 2013, s. 14–16]

KARTA PRACY NR 4

szkoła ponadpodstawowa**historia**

Niemiecka zbrodnia w Lesie Piaśnickim

Czas trwania lekcji

45 min

Cele lekcji

Podczas lekcji uczeń:

- opisuje i charakteryzuje zbrodnię w Lesie Piaśnickim, uwzględniając udział w niej przedstawicieli mniejszości niemieckiej zamieszkującej obszar II Rzeczypospolitej (głównie powiat morski);
- ocenia skutki zbrodni piaśnickiej dla dziejów Pomorza w czasie II wojny i po jej zakończeniu;
- analizuje teksty źródłowe.

Metody i formy pracy

Podczas lekcji nauczyciel wykorzystuje następujące metody i formy pracy z uczniem:

- metoda aktywizująca;
- praca w grupie;
- karty pracy.

Środki dydaktyczne

Podczas lekcji nauczyciel wykorzystuje następujące środki dydaktyczne:

- film „Kamerdyner”;
- karty pracy;
- teksty źródłowe;
- komputer z dostępem do internetu.

Przygotowanie do lekcji

Lekcję należy przeprowadzić po obejrzeniu filmu „Kamerdyner” w reż. Filipa Bajona. Przed projekcją nauczyciel prosi uczniów, żeby zwrócili uwagę na fragmenty filmu (dwa-trzy), które pokazują niemiecką zbrodnię w Lesie Piaśnickim i jej tło. Uczniowie powinni sporządzić krótkie notatki na ten temat.

PRZEBIEG LEKCJI

Wprowadzenie

Nauczyciel wyjaśnia temat zajęć. W czasie zajęć uczniowie, pracując w grupach, opiszą i dokonają oceny skutków zbrodni piaśnickiej.

Realizacja tematu

Nauczyciel dokonuje podziału na grupy. Każda z grup otrzymuje identyczne materiały tekstowe wraz z pytaniami. Uczniowie opracują w grupach krótkie odpowiedzi na pytania. Zagadnienia związane z Intelligenzaktion na Pomorzu uczniowie opracują częściowo w oparciu o materiały pozyskane w czasie lekcji z internetu.

Podsumowanie tematu

Po zakończonej pracy, uczniowie przedstawiają opis niemieckiej zbrodni w Piaśnicy i jej skutków. Następnie porównują obraz, jaki wyłania się po analizie źródeł z obrazem pokazanym w filmie „Kamerdyner”.

Uczniowie zbierają swoje materiały porównawcze dotyczące filmowego opisu wydarzeń oraz opisu, jaki uzyskali, korzystając ze źródeł. Wskazują podobieństwa i ewentualne różnice, następnie formułują ocenę wiarygodności filmowego opisu wydarzeń. Próbuje wskazać źródła ewentualnych różnic pomiędzy obrazem filmowym a opisem źródłowym.

O autorze:

Dariusz Bąkowski – nauczyciel historii w Szkole Podstawowej im. Mariusza Zaruskiego w Pucku, autor zestawu podręczników do historii dla klas I–III gimnazjum wydawnictwa Operon, współautor programu nauczania i przewodników metodycznych, scenariuszy lekcji dla szkoły podstawowej oraz gimnazjum, a także zbioru próbnych testów gimnazjalnych z historii.

KARTA PRACY NR 1

Korzystając z internetu, wyjaśnijcie, na czym polegała Intelligenzaktion na Pomorzu i jakie były jej skutki.

Ekshumacje ofiar zamordowanych przez Niemców w 1939 r. w Piaśnicy
[Źródło: Instytut Pamięci Narodowej]

KARTA PRACY NR 2

- a) Krótko przedstawcie przebieg aresztowań Polaków w 1939 r. na Pomorzu. Kogo głównie objęły te aresztowania?
- b) Oceńcie udział członków niemieckiej mniejszości w przedwojennej Polsce w tej akcji.

„Funkcjonariusze Selbstschutzu [Niemiecka organizacja paramilitarna w skład której wchodziła przedstawieli niemieckiej mniejszości narodowej w II Rzeczypospolitej utworzona w 1939 roku] przyczynili się do sprawnego i szybkiego przeprowadzenia akcji aresztowań zarówno w miastach, jak i we wsiach. Dopomagali w poszukiwaniu osób zarejestrowanych w księgach gończych, spowodowali aresztowanie wielu innych, z którymi mieli przed wojną zatargi osobiste. Znając doskonale polskie środowiska społeczne, pomogli też do szybkiego ujęcia wszystkich przedstawicieli inteligencji, przeciw którym akcja ta była głównie skierowana. Zaangażowanie Selbstschutzu podkreślali nawet Niemcy powołani po wojnie na świadków w procesie Forstera. [Albert Forster był niemieckim namiestnikiem okręgu Gdańsk-Prusy Zachodnie obejmującego przedwojenne polskie Pomorze]

W Wejherowie aresztowaniami kierował funkcjonariusz policji bezpieczeństwa z Sopotu, nazwiskiem Strohm. Rekrutując mieszkaniec dentystki Wandy Ługiewicz, pozwolił jej pozostać na miejscu w charakterze posługaczki, dzięki czemu miała dostęp do jego dokumentów. Wśród nich dostrzegła ona spis mieszkańców Wejherowa i okolicy zawierający też opinie wyrażone przez miejscowych Niemców. Po wojnie na procesie Forstera oświadczyła, że śledząc przebieg sprawy eksterminacji, przekonała się o szkodliwości tych opinii, bo zadecydowały one o losach wielu Polaków, których stracono w Piaśnicy lub zesłano do obozów koncentracyjnych.”

[Źródło: Bojarska B., „Piaśnica, miejsce martyrologii i pamięci. Z badań nad zbrodniami hitlerowskimi na Pomorzu”, Wejherowo 2009, s. 28]

„W październiku aresztowano w mieście i powiecie niemal wszystkich księży, nauczycieli, urzędników i kupców. Nie ominięto też dzia-

łaczy robotniczych, którzy zasłużyli się pracą w organizacjach politycznych i społecznych lub budzili osobiste zastrzeżenia u miejscowych Niemców. Aresztowania przeprowadzono brutalnie. Dobijano się do mieszkań i wyprowadzano stamtąd ludzi do więzienia, gdzie maltretowali ich gestapowcy. W dniu 24 października dwaj funkcjonariusze gestapo wtargnęli do klasztoru sióstr zmartwychwstanek przy ul. Klasztornej 9 i wyprowadzili stamtąd przełożoną zgromadzenia, siostrę Alicję Kotowską. Potem aresztowali jeszcze dwóch wikariuszy z parafii farnej i dowieźli wszystkich do budynku sądowego, znajdującego się obok więzienia. W sumie doprowadzono tam około 300 obywateli miasta.

Wskutek licznych aresztowań, przeprowadzonych zarówno w mieście jak i we wsiach, więzienie wejherowskie przepełniło się do tego stopnia, że w celach przeznaczonych na przykład dla 9 przebywało po 30 osób. Więźniów umieszczano nawet w kaplicy i na korytarzach. Najwyższe piętro zajmowało kilkuset wziętych do niewoli żołnierzy. Według relacji woźnego sądu grodzkiego, J. Grzenkowicza, któremu Niemcy zlecieli funkcję pomocnika dozorcę więzienia, zamknięto tam blisko 3 tys. osób. Tłok panował także w stojącym obok budynku dawnego więzienia, gdzie znajdowało się około 500 osób. W listopadzie przywożono na jeden - dwa dni przed egzekucją zakładników ujętych w Gdyni, poza tym ludzi aresztowanych w sąsiednich powiatach.”

[Źródło: Bojarska B., jw., s. 28-31]

Gauleiter gdańskiej NSDAP Albert Forster podczas przemówienia w Gdańsku

[Źródło: Instytut Pamięci Narodowej]

Dwaj jeńcy polscy na Westerplatte [Źródło: Instytut Pamięci Narodowej]

KARTA PRACY NR 3

Na podstawie tekstów wykonajcie krótki opis niemieckiej zbrodni w Piaśnicy. Na czym zbrodnia ta polegała?

„Więzienie wejherowskie było dla wielu ostatnim etapem selekcji przed zagładą. Każdego z aresztowanych stawiano tam przed grupą gestapowców i przesłuchiowano wśród wyzweisk i pogroźek, niektórych bito przy tym dotkliwie. Postrach budzili gestapowcy - Herbert Teuffel, Paul Koepke i Hans Sohn. Po przesłuchaniu wyprowadzano skazańców na dziedziniec więzienny, ustawiano w dwusereg, wreszcie, bijąc i popychając, rozkazywano im wsiadać do czekających samochodów ciężarowych. Pozostali więźniowie, zwłaszcza żołnierze polscy zajmujący cele na wyższych piętrach, widzieli z okien, jak samochody wyjeżdżały na szosę krokowską, a za nimi podążały samochody osobowe wiozące katów z policji i SS. Po kilku godzinach wszystkie pojazdy wracały, ale tylko z eskortującymi je Niemcami. Szybko rozeszła się wieść, że wywiezionych Polaków zabijano w lasach piaśnickich, o czym poinformował też jeden z niemieckich strażników więziennych, nazwiskiem Schramm, odbywający karę kilku dni aresztu w jednej celi z Polakami.

Świadkowie wymieniają różne daty rozpoczęcia wywozu skazańców z Wejherowa do Piaśnicy - między 29 października a 9 listopada. Najwięcej, bo przeszło 300 osób, wywieziono w dniu 11 listopada. Tego dnia Teuffel osobiście wywoływał skazańców z cel i odsyłał do samochodów stojących na dziedzińcu. [...]Według oświadczenia pomocnika dozorczy, J. Grzenkowicza, z więzienia wejherowskiego wywieziono do Piaśnicy w sumie około 2 tys. osób.”

[Źródło: Bojarska B., jw., s. 28-31]

„Krótko przed rozpoczęciem egzekucji angażowano okolicznych rolników niemieckich do kopania grobów. Jeden z nich, Walter Mahlke z Leśniewa, złożył o tym zeznanie, choć przemilczał między innymi swoją obecność przy egzekucjach: W okresie kopania ziemniaków w 1939 r. przybył do wsi Oberwachmeister Wittke z Wejherowa z leśniczym Stocklem z leśnictwa Warszkowo i wezwał mnie, mojego syna Wenera, Emila Reimera i Paula Lietzowa (wszyscy z Leśniewa), abyśmy się stawili z rydlami do pracy w lesie. Nie objaśniono nas, do jakiej pracy idziemy. Było to o zmierzchu. Leśniczy odprowadził nas do lasu leśnictwa piaśnickiego i tam sam odmierzał przestrzeń 8 m, szeroką na 5 m polecił wykopać dół głębokości 2,5 m. Stockel powiedział, abyśmy zachowali w tajemnicy tę pracę. Dół taki kopaliśmy przez całą noc przy świetle ogniska (...). Wykopaliśmy około 10 dołów o powyższych rozmiarach. W dwa lub trzy dni po wykopaniu pierwszego dołu słychać było strzały karabinowe a następnie karabinów maszynowych. Strzały trwały ponad godzinę. Odgłos strzałów dochodził od strony, gdzie właśnie kopałem dół. Domyślałem się, że przy tych dołach odbywa się właśnie rozstrzeliwanie Polaków. Takie było przekonanie ludności niemieckiej w naszej wsi. Wieczorem znów przybył do nas Stockel przyprowadził nas z rydlami do tego dołu i polecił go zasypać. Dół był już częściowo zasypany i pozostało około 1,5 m próżni do zasypania. Spod piasku wystawały nieznacznie kończyny ludzkie i części odzieży cywilnej. Wokół dołu w promieniu do 10 m widziałem krew, zęby, a nawet kawałki czaszek ludzkich (...). Kto zasypywał z grubsza zwłoki w dołach, tego nie wiem. Domyślałem się, że robili to SS-mani. Dół zasypywaliśmy nocą. Po tygodniu wyrównywaliśmy powierzchnię grobów (...). Po trzech tygodniach okrywaliśmy darnią, wykopaną w innym miejscu lasu (...). Tak pracując, widziałem dość często z odległości około 100 m, jak SS-mani i żołnierze armii niemieckiej kopali groby i darnili je (...). U nas we wsi ludność niemiecka opowiadała pomiędzy sobą, że w lesie tym rozstrzeliwują i wojskowych polskich (...). Z momentem gdy nastały mrozy i śniegi w 1939 r., zaprzestaliśmy prac w lesie piaśnickim i wtedy ustały odgłosy strzałów (...). Pięć lub sześć razy w czasie pracy wieczorem

Zasieki na plaży sopockiej [Źródło: Instytut Pamięci Narodowej]

Wpłynięcie Schleswig-Holstein do portu gdańskiego [Źródło: Instytut Pamięci Narodowej]

Wartownik polski na Westerplatte [Źródło: Instytut Pamięci Narodowej]

słyszałem wystrzały nieopodal nas. Każda taka egzekucja trwała około godziny. Po odgłosach orientowaliśmy się, że rozstrzelują pojedynczo, i to prawdopodobnie z pistoletu (...). Do nas dochodziły odgłosy od miejsca egzekucji: Niech żyje Polska! O jakieś 50 kroków przed nami rozciągał się łańcuch straży SS-manów stojących w odległości około 10 m jeden od drugiego (...). Ponadto w zasięgu łańcucha chodziły patrole.”

[Źródło: Bojarska B., *iw.*, s. 45–46]

Relacja Elżbiety Ellwart, wówczas mieszkanki wsi Orle

„W drugiej połowie października lub w listopadzie 1939 r. (dokładnej daty nie pamiętam) wybrałam się z Orla do Leśniewa. Najkrótsza droga wiodła przez las piąśnicki. [...] Szłam najpierw szeroką drogę leśną, która prowadzi z Orla do szosy wejherowsko-krońskiej. Niedaleko skrzyżowania tej drogi z drogą wiodącą z Pryśniewa do szosy zboczyłam w lewo na wąską dróżkę leśną. Gdy znalazłam się na niewielkim wzniesieniu, przez które dróżka ta prowadzi, usłyszałam nagle głośne zawołanie: „Stehen bleiben!” Przede mną stał żołnierz niemiecki. Miał on na sobie zwykły mundur Wehrmachtu i hełm na głowie. Spytał mnie, skąd się tu wzięłam i czy nie widziałam tablic ostrzegawczych na skraju lasu. Odpowiedziałam, że widziałam tablicę ale nie przeczytałam napisu znajdującego się na niej. Tak było rzeczywiście (...). Żołnierz w pewnej chwili odszedł ode mnie, nakazując stać w miejscu do jego powrotu. Rozejrzałam się wówczas wokół siebie i zobaczyłem w niewielkiej odległości od miejsca, w którym stałam, zwłoki wiszącego na drzewie księdza Boleśława Witkowskiego, proboszcza z Mechowej. Ksiądz Witkowski wisiał na rękach związanych nad głową umocowanych do wielkiego drzewa. Miał na sobie długą szatę kościelną. (Słyszałam już poprzednio, że Niemcy w chwili aresztowania kazali mu ubrać się tak, jak do mszy św.). Poznałam go od razu bo widziałam go nieraz. Mój mąż był jego parafianinem. Spozstrzegłam też pod innym drzewem dwóch mężczyzn w białych koszulach, czarnych spodniach i butach z cholewami oraz czarnej furażerze na głowie. Obaj byli mocno zakrwawieni, a jeden z nich trzymał dziecko, może

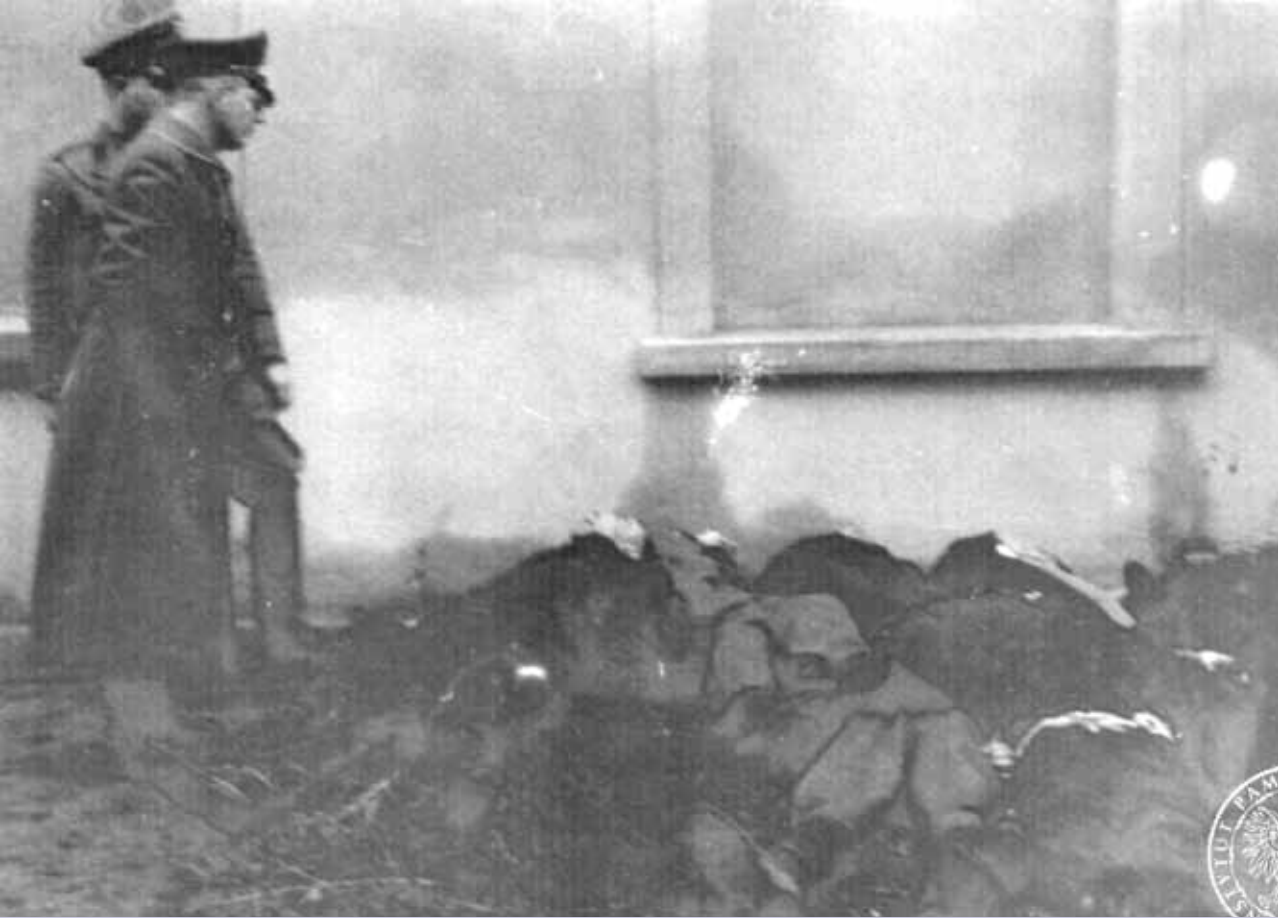
Egzekucja przez rozstrzelanie przez członków Selbstschutzu dziesięciu osób w Lubawie

[Źródło: Instytut Pamięci Narodowej]

Egzekucja przez rozstrzelanie przez członków Selbstschutzu dziesięciu osób w Lubawie

[Źródło: Instytut Pamięci Narodowej]

Zwłoki rozstrzelanych leżące na ziemi. Obok stoi dwóch oficerów niemieckich
[Źródło: Instytut Pamięci Narodowej]

dwuletnie, za nóżki, rozdzierał je, a potem uderzał główką kilkakrotnie o drzewo. W tym momencie mężczyźni ci zauważyli mnie. Jeden z nich rzucił dziecko na ziemię i obaj przybiegli do mnie. Zauważyłam na ich czarnych furażerkach znaki „SS”. Spytali mnie oni, czy nie widziałam tablic ostrzegawczych przy drogach wchodzących do lasu i czy wiem, gdzie się teraz znajduję, czy zdaję sobie sprawę z tego, co się tu dzieje, czy wiem, kim oni są, jakie noszą mundury, co widzę wokół siebie. Na wszystkie pytania odpowiadałam, że nic nie widzę i nic nie wiem. Uprzątnięłam sobie bowiem właśnie w tej chwili, że to tu jest miejsce masowych mordów dokonywanych na Polakach, o których wszyscy w Orlu i sąsiednich wsiach mówili. [...]Po chwili SS-mani powiedzieli mi, że jeśli kiedykolwiek powiem coś o tym, co tu widziałam, to zginę nie tylko ja, ale cała moja rodzina i cała wieś. Po tych słowach oddalili się. Widziałam, jak stanęli przy jednym z trzech krytych samochodów ciężarowych, znajdujących się w niewielkiej odległości. Rozejrzałam się wokół siebie i zobaczyłam świeżo rozkopany, prostokątny dół, a w nim wielu zabitych. Rozpoznałam wśród nich mężczyzn i kobiety. Widziałam także zabitych, leżących na ziemi obok dołu, oraz kilkanaście osób czołgających się po ziemi. Byli to zapewne ciężko ranni. Uprzątnięłam sobie wówczas, że to stąd dochodziły do moich uszu jęki w chwili, gdy szłam przez las. Tego dnia był bardzo silny wiatr, tak że idąc nie dziwiłam się odgłosom pochodzącym z głębi lasu (...). Stojąc jeszcze przez chwilę opodał drzewa, na którym wisił ksiądz Witkowski, zaniosłam się głośnym płaczem.

[Źródło: Bojarska B., jw., s. 48-49]

KARTA PRACY NR 4

- a) Kto był ofiarą zbrodni piaśnickiej?
- b) Ilu ludzi zginęło w Piaśnicy?
- c) Przedstawiciele jakich grup społecznych spośród mieszkańców Pomorza przeważali wśród ofiar?
- d) Jakie skutki dla sytuacji na Pomorzu w czasie wojny i po jej zakończeniu miała zbrodnia w Piaśnicy? Uzasadnijcie swoją opinię.

„Na 459 ofiar przypadało 53 księży, 50 nauczycieli, 86 urzędników różnych szczebli (wśród nich starosta, burmistrz, wyżsi urzędnicy Komisarjatu Rządu, dyrektorzy wielkich przedsiębiorstw komunalnych, przemysłowych i handlowych), 10 prawników, 10 pracowników służby zdrowia (przeważnie lekarze i farmaceuci), 27 funkcjonariuszy Polskiej Policji Państwowej, 3 funkcjonariuszy straży granicznej, przeszło 50 przedsiębiorców handlowych. W skład ogólnej liczby wchodziło również wiele osób spośród ludności rolniczej oraz rzemieślnicy i robotnicy – najczęściej ofiary zawiści miejscowych Niemców. Niestety nie wszędzie można było ustalić zawód, miejsce zamieszkania, czy nawet imię zgładzonych.”

[Źródło: Bojarska B., jw., s. 53; dane z procesu Forestera]

„[...]Byli wśród nich zakładnicy przywiezieni poprzedniego dnia z Gdyni oraz mieszkańcy Wejherowa, między innymi dyrektorka gimnazjum i liceum żeńskiego siostra Alicja Kotowska, i nauczycielki seminarium nauczycielskiego, Kazimiera i Stanisława Pankówny. W innych dniach widziano wśród wywożonych proboszcza z Mechowej, ks. Bolesława Witkowskiego, proboszcza z Pucka ks. Edmunda Fittkaua, proboszcza ze Strzelna, ks. Anastazego Kręckiego, oraz obywateli Wejherowa: wójta mjr. rez. Edwarda Łakomego, kpt. rez. Romana Dąbrowskiego, adwokata Karola Bilińskiego, sekretarza starostwa Franciszka Donarskiego, woźnego starostwa Józefa Gniecha, urzędnika Zarządu Miejskiego Alojzego Parchema, woźnego gimnazjum i liceum męskiego Teofila Naczka, kupców: Jana Gumińskiego i Bronisława Guzińskiego.”

Opis dotyczy największej z egzekucji przeprowadzonej 11 listopada 1939 roku.

[Źródło: Bojarska B., jw., s. 28–31]

Jan Kielas [Źródło: Muzeum Piśmiennictwa i Muzyki Kaszubsko-Pomorskiej w Wejherowie]

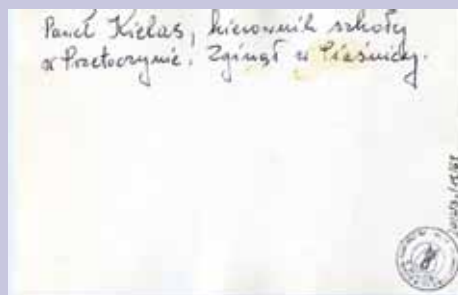
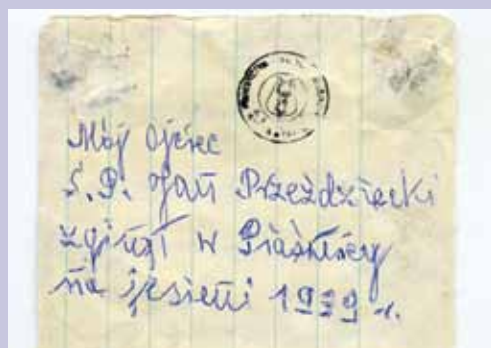
Karol Biliński [Źródło: Muzeum Piśmiennictwa i Muzyki Kaszubsko-Pomorskiej w Wejherowie]

Konrad Ebertowski [Źródło: Muzeum Piśmiennictwa i Muzyki Kaszubsko-Pomorskiej w Wejherowie]

Marian Bukowski [Źródło: Muzeum Piśmiennictwa i Muzyki Kaszubsko-Pomorskiej w Wejherowie]

„Ustalone w toku naszych badań nazwiska 852 osób (nie ma wśród nich zgładzonych w tym samym czasie w innych miejscach, m.in. w Wejherowie i pod Lęborkiem) są może tylko czwartą częścią ofiar Gdyni, powiatu morskiego (częściowo kartuskiego i kościerskiego) oraz Gdańska -jeśli się uzna za wiarygodną, podawaną przez świadków, liczbę około 2 tys. ludzi przewożonych z więzienia wejherowskiego i z Pucka na stracenie do Piaśnicy. Pewne wyjaśnienie o stratach powiatu morskiego znajduje się w sprawozdaniu Lorenza [niemiecki starosta wejherowski] z dnia 25 stycznia 1940 r., w którym napisano, że z powiatu zlikwidowano 634 osoby. Gdyby liczba ta odpowiadała prawdzie, to pozostałe z 2 tys. ofiar pochodziłyby z Gdyni, Gdańska oraz powiatów kartuskiego i kościerskiego. O liczbie ofiar z Gdyni wspominał na procesie Forstera agent gestapo -Jan Kaszubowski, twierdząc, jakoby w dniu 11 listopada 1939 r. zginęło w Piaśnicy 314 zakładników gdyńskich. Wiadomo jednak, że po tym dniu aresztowano na terenie miasta jeszcze wiele innych osób, które rozstrzelano w Piaśnicy.

Dotychczasowe rezultaty poszukiwań badawczych nie pozwalają więc nawet w przybliżeniu określić liczby mieszkańców Wybrzeża straconych w Piaśnicy. Nie można bowiem bezkrytycznie przyjąć liczb podawanych przez świadków obserwujących wywóz skazańców z więzienia wejherowskiego, zwłaszcza, że ich wypowiedzi są różne. Niektórzy z nich mówią o tysiącu wywiezionych, inni o dwóch tysiącach. Niemcy nie odnotowywali zgonu zamordowanych w aktach Urzędu Stanu Cywilnego, udaremnili ekshumację wszystkich zgładzonych, a poprzez masowe wysiedlenia utrudnili przesłuchanie rodzin ofiar po wojnie, gdyż wiele z nich nie wróciło do miejsc dawnego zamieszkania i z pewnością nie zgłosiło swych strat. Znacznie większe trudności sprawia ustalenie liczby ofiar pochodzących z Rzeszy. Według przypuszczeń świadków mogła ona nawet przewyższać 12 tysięcy. Przypuszczenie to jest wynikiem podsumowań opartych na awizach transportowych, które przechodziły przez ręce Polaków, z przekonaniem potwierdzających po wojnie wiarygodność ich treści, określającej - ich zdaniem - wyrażnie liczbę ludzi przewożonych z Rzeszy na egzekucje w Piaśnicy. Problemu tych strat nie wyjaśnił też proces przeciwko Eimannowi [Kurt Eimann, dowódca oddziału SS, która dokonywała aresztowań i egzekucji Polaków] , który przyznał się tylko do wymordowania 1200 psychicznie chorych."

[Źródło: Bojarska B., jw., s. 65-66]

Fotografia z planu filmowego

Warszawa 2018

Koncepcja merytoryczna i opieka metodyczna:

Anna Równy / NHEF

Autorzy scenariuszy:

**Dariusz Bąkowski, Bartłomiej Janicki, Jolanta Manthey,
Anna Równy, Jacek Staniszewski, Adrian Szary**

Redakcja i korekta:

Maria Białek

Recenzje:

dr Monika Tomkiewicz, dr Mateusz Ihnatowicz, dr Jacek Pudliszewski

Koordynatorzy projektu:

Maciej Jakubczyk / NHEF, Cezary Kruszewski / Next Film, Marek Łużyński / NHEF

Projekt graficzny:

Anna Cieszyńska

Skład i łamanie:

Anna Cieszyńska

Fotografie:

Fotografie z planu filmowego:

Marcin Makowski, Rafał Pijański.

Pozostałe fotografie pochodzą z **Muzeum Piśmiennictwa i Muzyki Kaszubsko-Pomorskiej w Wejherowie, Muzeum Miasta Gdyni oraz Instytutu Pamięci Narodowej.**

Wydawca:

NEXT FILM to spółka należąca do grupy Helios, specjalizująca się w dystrybucji i produkcji filmów polskich. W jej katalogu znajdują się m.in.: „Bogowie”, „Drogówka”, „Disco Polo”, „Plan B”, „Po prostu przyjaźń”, „Pokot”, „Powstanie Warszawskie”, „Sztuka kochania. Historia Michaliny Wiśłockiej” czy „Twój Vincent”.

Fotografie z planu filmowego

INFORMACJA O PARTNERACH PROJEKTU

Nowe Horyzonty Edukacji Filmowej to projekt oparty na projekcjach kinowych odbywających się przez cały rok szkolny w blisko 50 miastach w Polsce, realizowany z przekonania o potrzebie kontaktu z dziełem filmowym już od najmłodszych lat. Skierowany jest do uczniów na wszystkich poziomach nauczania – zarówno przedszkolaków, którzy dopiero rozpoczynają przygodę z kinem, jak i wchodzącej w dorosłość młodzieży.

Co roku pojawiają się nowe tytuły. Obudowę dydaktyczną każdego filmu tworzą prelekcje z prezentacjami multimedialnymi, scenariusze lekcji dla nauczycieli oraz analizy psychologiczne, z których mogą skorzystać także rodzice chcący porozmawiać z dziećmi o filmach w domu. Dla najmłodszych przygotowano dodatkowo warsztaty plastyczne.

Materiały tworzone przez filmoznawców, nauczycieli, edukatorów i metodyków edukacji filmowej ułatwiają młodym widzom refleksyjny odbiór sztuki filmowej, dojrzałą analizę i interpretację obejrzanych obrazów, zachęcając do dyskusji, rozwijania swojej wrażliwości, otworzenia się na nowe zjawiska, postawy i problemy.

Organizatorem NHEF jest Dział Edukacji Stowarzyszenia Nowe Horyzonty, który od 2005 r. aktywnie wpływa na kształt edukacji filmowej młodych widzów, prowadząc działania upowszechniające wartościowe kino dla dzieci i młodzieży. NHEF to pierwszy i największy projekt Działu Edukacji. Przygotowywane od kilkunastu lat cykle realizowane są w kinach studyjnych i domach kultury w całej Polsce.

Inną ważną inicjatywą Działu Edukacji SNH jest Festiwal Filmowy Kino Dzieci, który w tym roku odbędzie się w dniach 22–30 września w 21 miastach w Polsce. W programie zawarto projekcje 130 filmów, sekcję kina indyjskiego oraz ekranizacje literatury dziecięcej i młodzieżowej. W ramach festiwalu odbywają się również wydarzenia towarzyszące skierowane do rodziców, nauczycieli, edukatorów, rozwijające kompetencje dorosłych nie tylko w zakresie edukacji filmowej, lecz także pedagogiki wychowawczej, psychologii, kulturoznawstwa i innych dziedzin.

Celem Działu Edukacji SNH jest wsparcie nauczycieli, rodziców, animatorów kultury oraz pracowników kin, którzy podobnie postrzegają wartość sztuki filmowej i jej potencjał w edukacji dzieci i młodzieży. Współpraca z instytucjami edukacyjnymi i kulturalnymi jest odpowiedzią na realizowanie treści związanych z edukacją filmową w szkolnych podstawach programowych poprzez projekcje w kinach, misją budzenia w młodych widzach pasji, zainteresowań i poczucia estetyki.

Muzeum Piaśnickie w Wejherowie powołane zostało 16 grudnia 2015 r. Zarządzeniem Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego prof. Piotra Glińskiego, dzięki konsekwentnym staraniom Sekretarza Stanu MKiDN – Jarosława Sellina. 23 grudnia 2015 r. zakupiono przedwojenną willę dr. Franciszka Panka w Wejherowie (obecna nazwa – Villa Musica), która po dostosowaniu do funkcji muzealnych będzie stanowiła docelową siedzibę Muzeum Piaśnickiego. Obecnie budynek jest w trakcie przygotowań do generalnego remontu. Willa, zbudowana w 1926 r. przez lekarza i działacza społecznego Franciszka Panka, nawiązuje swą architekturą do dworku Józefa Piłsudskiego w Sulejówku. W okresie dwudziestolecia międzywojennego dom odgrywał rolę salonu kulturalnego Wejherowa i Powiatu Morskiego, w którym bywało wiele zasłużonych osobistości życia społecznego, politycznego, kulturalnego i gospodarczego.

Willą jest też w szczególności związana ze zbrodnią popełnioną przez Niemców w Piaśnicy. W czasie wojny budynek był siedzibą Gestapo i miejscem koordynacji niemieckich działań związanych z egzekucjami ofiar w Lasach Piaśnicy. W nim również, w piwnicy i ogrodzie, niemieccy oprawcy składowali odzież i przedmioty odebrane ofiarom, wśród których znalazły się także córki dr. Panka – nauczycielki Stanisława i Kazimiera Pankówny.

Muzeum Piaśnickie od momentu powołania prowadzi prace badawcze, penetrując archiwa krajowe i zagraniczne w poszukiwaniu dokumentacji historycznej. Oprócz kontynuacji funkcji badawczo-naukowych, w nowej siedzibie muzealnej będą prowadzone dalsze działania edukacyjne i różnorodne wydarzenia – w ramach salonu kulturalnego, jako kontynuacja tradycji przedwojennej willi dra Panka. Przestrzeń ekspozycyjna wystawy stałej w muzeum obejmie część ogrodu oraz dwa poziomy budynek: parter i piwnicę. W ogrodzie przewidziano również przestrzeń na wystawy czasowe.

Tymczasowe biura Muzeum Piaśnickiego mieszczą się w Wejherowie przy ul. Św. Jacka 11/2.

nowe
horyzonty
edukacji
filmowej

